

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

**”... jag tror ju inte att vi ser ens
toppen av isberget.”**

*En kvalitativ studie om skolkuratorers perspektiv på
kränkningar och mobbning på sociala medier.*

Jean Hansen
Vanja Nilsson

Kandidatuppsats SOPA63
Aktuell termin: HT 2020
Handledare: Maria Söderberg

Abstract

Authors: Jean Hansen and Vanja Nilsson

Title: “...*I don't even think that we see the tip of the iceberg.*” *A qualitative study of school counselor's perspective of abusive treatment or bullying on social media.* [Translated title]

Supervisor: Maria Söderberg

Assessor: Malin Nilsson

The aim of the study was to explore how school counselors experience and describe youth's vulnerability on social media. Furthermore, the study intended to explore the school's preventive and remedial work to combat abusive treatment or bullying on social media. The study had a qualitative approach including six semi-structured interviews that were conducted by school counselors working at middle- and high schools in southern Sweden. In analyzing our results, we applied a social constructivist perspective and Michael Lipsky's concepts of street-level bureaucrats and discretion. This study found that all school counselors experience and describe that the jargon between youths today has become tougher both on social media but also in school. Nevertheless, the high vulnerability of youths is a problem since the victim do not get a safe zone, not even at home, from abusive treatment as social media follows youths everywhere. The school counselors' and the school's preventive and remedial work of online violations differs based on the experience when dealing with the issues. The difficulties with such fruitful work are described to be that there are a lack of clear guidelines, sufficient knowledge and that the technology gap between the school counselors and the youths is large.

Keywords: School counselors, cyberbullying, preventive work, remedial work, social constructivist perspective, street-level bureaucrats.

Förord

Vi vill främst rikta ett stort tack till de skolkuratorer som ställt upp som respondenter i våra intervjuer. Utan er hade denna studie inte varit möjlig att genomföra! Vi vill också rikta ett stort tack till vår handledare Maria Söderberg. Med ditt öga för detaljer och ditt genuina intresse i ditt handledarskap har gjort att vi nu är i mål.

Vi tackar även varandra för ett roligt arbete!

2020-12-30

Jean Hansen & Vanja Nilsson

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
PROBLEMFÖRMULERING	1
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
BAKGRUND	2
HISTORISK BAKGRUND AV BEGREPPET MOBBNING.....	3
DEFINITIONER.....	3
<i>Kränkande behandling</i>	3
<i>Mobbning</i>	3
<i>Sociala medier</i>	3
<i>Nätkränkning/Nätmobbing</i>	3
SKOLLAGEN.....	4
ELEVHÄLSANS FRÄMJANDE, FÖREBYGGANDE OCH ÅTGÄRDANDE ARBETE.....	4
INBÖRDES ARBETSFÖRDELNING.....	5
KUNSKAPSLÄGE	5
VAL AV LITTERATUR	5
SÖKPROCESS.....	6
FYSISKA KRÄNKNINGAR OCH MOBBNING I SKOLAN.....	6
KONSEKVENSER AV FYSISK MOBBNING	6
NÄTMOBBNING	7
EN FÖRKLARING TILL VARFÖR NÄTMOBBNING SKER.....	9
KONSEKVENSER AV NÄTMOBBNING	10
UNGDOMARS STRATEGIER VID NÄTKRÄNKNINGAR OCH NÄTMOBBNING.....	11
SKOLKURATORNS ROLL I ARBETET MOT NÄTKRÄNKNINGAR OCH NÄTMOBBNING	11
TEORETISKA PERSPEKTIV OCH UTGÅNGSPUNKTER	12
SOCIALKONSTRUKTIVISM	13
STREET-LEVEL-BUREAUCRATS OCH HANDLINGSUTRYMME	13
<i>Gräsrotsbyråkrat i skolans värld</i>	14
METOD	15
FÖRFÖRSTÅELSE	15
KVALITATIV METOD	15
GENOMFÖRANDE OCH INSAMLING AV DET EMPIRISKA MATERIALET	15
URVAL	16
<i>Tabell 1. Beskrivning av respondenter.</i>	17
METODENS TILLFÖRLITLIGHET OCH ÄKTHET	17
ANALYSMETOD.....	18
ETISKA ÖVERVÄGANDE	18
RESULTAT OCH ANALYS	19
HÅRD JARGONG	19
FREDAD ZON.....	21
GRÄNSEN SUDDAS UT.....	23
(O)LIKA ARBETSSÄTT	24
KOLLABORATION.....	29
KUNSKAPSLUCKA.....	31
AVSLUTANDE DISKUSSION	35
UNGDOMARS UTSATTHET PÅ SOCIALA MEDIER	35
FÖREBYGGANDE ARBETE.....	35
ÅTGÄRDANDE ARBETE.....	36
FRAMTIDA FORSKNING	37
REFERENSLISTA	38

BILAGOR	41
BILAGA 1: INFORMATIONSBREV	41
BILAGA 2: INTERVJUGUIDE	42

Inledning

Mobbning har länge varit ett stort problem, Larsson (2010) hävdar att mobbning blev ett socialt problem vid decennieskiftet 1970 och menar att mobbning idag är ett allvarligt problem både i skola och arbetsliv. Många människor kan relatera till att själva ha blivit utsatta eller känner någon som har blivit det. Hon menar att det är ett socialt problem då mobbning inte enbart är ett individuellt problem utan även ett samhällsproblem. Idag är barn och ungdomar inte enbart utsatta för mobbning som sker fysiskt i skolan utan internet och sociala medier ger tillgång till virtuella rum med begränsad insyn vilket kan bidra till att en ungdom som blir utsatt inte får något andrum från utsattheten. Detta kan föregå under lång tid, utan att det syns utåt och många skolor har problem med just kränkningar och mobbning på nätet, vilket gör att det blir extra viktigt med att arbeta förebyggande (Dunkels 2018; Enochsson & Olin 2007; Larsson 2010). Skolverket (2020a) skriver att enligt BEO (Barn- och elevombudet) ökar antalet anmälningar om kränkningar och mobbning på sociala medier och internet. Enligt organisationen Friends nätrapport gjord 2017 som baseras på 1001 intervjuer med barn mellan 10-16 år visar att var tredje barn blivit utsatt för nätkränkningar det senaste året. Rapporten visade att kränkningar på nätet förekommer främst på sociala medier, men även inom spel på nätet. 41% av 15 åringar och 51% av 16 åringar uppgav att de blivit kränkta via sin mobil, surfplatta eller dator det senaste året. Kränkningarna handlade främst om elaka meddelande, bilder eller kommentarer på plattformarna snapchat eller instagram (Friends 2017:12).

Den största andelen av ungdomar i dagens samhälle använder sig av sociala medietjänster på internet på en daglig basis. Konstruktionen av sociala medier gör att ungdomar ständigt är uppkopplade på ett eller annat sätt vilket gör dem tillgängliga större delen av dygnet (Statens medieråd 2019). Den digitala kommunikationen öppnar upp för möjligheter till att spela spel, kommunicera med andra, samt mycket mer. Men dessa möjligheter är inte alltid friktionsfria då det även öppnar upp en helt ny värld där individen helt anonymt kan skriva något dumt utan att behöva säga det direkt till någon (Enochsson & Olin 2007; Statens Medieråd 2019).

Problemformulering

I skolan ska elever ha tillgång till en elevhälsa. Elevhälsan ska arbeta hälsofrämjande, förebygga och stödja elevernas utveckling mot målen i skolan. Det ska finnas tillgång till medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser (Skolverket 2020b).

Inom elevhälsan ingår skolkuratorer som i sin profession arbetar utifrån både socialt och psykosocialt synsätt, vilket torde vara fruktbart i ett förebyggande arbete mot kränkande behandling inom skolans värld. Skolkuratoren ska med sin sociala och psykosociala kompetens bidra med kunskap om risk- och skyddsfaktorer för ungdomars hälsa, sociala situation, lärande och utveckling (Socialstyrelsen 2016). Vi tänker att kränkningar och mobbning på sociala medier är något som skolkuratoren kommer i kontakt med i sitt dagliga arbete. Sociala medier och internet utvecklas snabbt vilket gör att forskning inte hinner med. Det finns få studier kring skolkuratorns roll gällande det förebyggande och åtgärdande arbete med kränkningar och mobbning på sociala medier. Därför har vi en förhoppning att med vår studie göra kunskapsluckan lite mindre.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur skolkuratorer upplever och beskriver ungdomars utsatthet på sociala medier samt skolans förebyggande och åtgärdande arbete vid kränkande behandling eller mobbning på sociala medier.

- Hur upplever och framställer skolkuratoren ungdomars utsatthet på sociala medier?
- Hur ser skolkuratorns och övriga skolans förebyggande arbete ut gällande kränkande behandling och mobbning som sker på sociala medier?
- På vilket sätt arbetar skolkuratoren och skolan åtgärdande då det har skett kränkande behandling eller mobbning på sociala medier?

Bakgrund

För att få en historisk förståelse av begreppet mobbning och dess uppkomst så inleder vi kapitlet med en beskrivning av detta, som åtföljs av de definitioner av centrala begrepp som vi kommer att använda oss av i vår uppsats. I ett nästa steg övergår vi till en presentation av skollagen då vi anser den är relevant för ämnet i uppsatsen för att sedan presentera ett stycke där vi ger en övergripande bild av elevhälsans främjande, förebyggande och åtgärdande arbete. Sista stycket i kapitlet redogörs vår inbördes arbetsfördelning i studien. Vi kommer i denna uppsats att använda oss av kränkningar och mobbning på sociala medier som synonymer. På motsvarande sätt nätkränkningar och nätmobbning som synonymer. Den mobbningen som sker utanför sociala medier och internet benämner vi som fysisk mobbning.

Historisk bakgrund av begreppet mobbning

Innan begreppet mobbning myntades fanns företeelsen men det kallades bland annat pöbel och pöbla (Heinemann 1972:9f). Larsson (2010:141) menar även hon att företeelsen har funnits innan begreppet mobbning kom. Men barnens beteende problematiserades inte och det ansågs ofta att problemet låg hos den utsatta. Larsson (2010:144) menar att diskussionen kring begreppet ledde till att problemet gick från att anses vara ett individuellt problem till socialt problem för skolan eller samhället. Med begreppet mobbning blev problemet synligt och ansvaret för att göra något åt det förflyttades från individen till samhället.

Definitioner

Kränkande behandling

I Diskrimineringslagen SFS 2008:567 definieras begreppet *kränkande behandling* som en handling som kränker ett barns eller en elevs värdighet, utan att vara så pass allvarlig så att det är diskriminering och går under diskrimineringslagen. Handlingen ska vara oönskad av den som blir utsatt för att det ska räknas som en kränkande behandling. Kränkande behandling kan till exempel vara förlöjliganden, ryktesspridning eller nedsättande ord (Skolverket 2020c).

Mobbning

Enligt UMO (2020) kan mobbning beskrivas som när någon systematiskt blir utsatt för kränkande behandling. Det kan vara både psykisk kränkning i form av suckar, fysiska kränkningar i form av att bli slagen och verbal kränkning i form av att bli kallad fula ord etcetera.

Sociala medier

I Nationalencyklopedin (2020) definieras sociala medier som en beteckning på de kommunikationskanaler som tillåter användare att direkt kommunicera med varandra genom exempelvis bild, text eller ljud.

Nätkränkning/Nätmobbing

Kränkning på nätet kan te sig på olika sätt, såsom elaka kommentarer i ett direktmeddelande eller på en bild, ryktesspridning, samt delning av bilder som inte personen godkänt att de ska

delas. När kränkningarna blir systematiska så är det precis som med vanlig kränkning att det övergår i mobbning (Internetstiftelsen 2020).

Skollagen

Som barn, elev eller vårdnadshavare har man rättigheter och skyldigheter gentemot skolan vilka regleras i skollagen. Av skollagen (SFS 2010:800) framkommer vilka krav som ställs på huvudmannen i verksamheten. Som komplement till skollagen finns förordningar som innefattar ytterligare bestämmelser och förtydligande vad gällande skolfrågor (Skolverket 2020d). Kapitel 6 (SFS 2010:800) avhandlar åtgärder inom skolan mot kränkande behandling. Enligt 6 § ska huvudmannen se till att varje skola bedriver ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. I 7 § framkommer det att skolan måste genomföra åtgärder för ett förebyggande arbete och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling. Skolan ska enligt 8 § upprätta en plan med översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling. De åtgärder som avses påbörjas eller genomföras det kommande året ska finnas med i planen och en redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska redovisas i nästkommande års plan. Denna plan som skolan ska upprätta kallas ofta för likabehandlingsplan.

En person som är anställd på skolan som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla till rektorn enligt 6 kapitel 10 §. Enligt Skolverket (2020c) gäller ovan även de incidenter som sker till och från skolan, likaså det som sker på sociala medier. När rektorn sedan får den informationen är hen skyldig att anmäla detta vidare till huvudmannen för kommunen som i sin tur skyndsamt ska utreda kränkningarna och vidta de åtgärder som krävs för att förhindra vidare kränkningar.

Elevhälsans främjande, förebyggande och åtgärdande arbete

Elevhälsan ska arbeta hälsofrämjande i form av att skapa fruktbara miljöer för eleverna där de kan utvecklas och inneha en god hälsa. Arbetet innefattar att stärka elevernas självkänsla och delaktighet och detta sker genom att elevhälsan medverkar bland annat vid skolans arbete mot kränkande behandling i att ta fram planer mot det samt att elevhälsan har ett aktivt deltagande i undervisningen i skolan (Socialstyrelsen 2016:88ff). Vidare till elevhälsans roll i det förebyggande arbetet så kan personalen på elevhälsan vara behjälpliga med att kartlägga skolan

för att identifiera riskområden som exempelvis i vilken utsträckning som eleverna upplever att de blir utsatta för kränkande behandling. På individnivå kan elevhälsans förebyggande arbete bestå av att uppmärksamma elever som är ensamma och saknar kompisrelationer och som ger signaler om att de är utstötta av klasskamrater eller mobbade. För att personal i elevhälsan ska bli uppmärksammade på att elever är utsatta kan de arbeta nära eleverna, alltså möta dem i korridorerna och i övriga skolan så att de blir en del av den naturliga vardagen på skolan. När en situation har dykt upp som exempelvis att någon har blivit utsatt för kränkande behandling eller mobbning så sker ett åtgärdande arbete för elevhälsan vilket kan innefatta exempelvis att skolkuratorn håller stödande samtal med eleverna (ibid.).

Inbördes arbetsfördelning

En ansvarsfördelning som vi har haft är att Vanja har haft ansvar över att skriva om forskning om mobbning som sker på sociala medier. Jean har haft ansvar över att skriva om forskning kring “vanlig” mobbning. Trots den indelningen har vi båda två varit insatta i skrivprocessen i båda delarna samt läst och reviderat texten tillsammans. I 5 utav 6 intervjuer deltog båda två, där vi varannan gång höll i intervjun. Samtliga övriga delar har vi i samspel och samförstånd utformat.

Kunskapsläge

Kunskapsläget är uppdelat i avsnitt där vi först motiverar val av litteratur och beskriver vår sökprocess. För att sedan ge en bild av tidigare forskning och studier kring kränkningar och mobbning som sker i skolan och dess konsekvenser. Vidare avhandlas kränkningar och mobbning som sker på sociala medier samt en förklaring till varför individer kan tänkas kränka och mobba på nätet och nätmobbningens konsekvenser. Sedan följer ett avsnitt där ungdomars strategier beskrivs för att gå över till ett sista stycke som tar upp skolkuratorns roll i arbetet mot nätkränkningar och nätmobbning.

Val av litteratur

Vi har valt att lyfta forskning och studier som belyser mobbning i skolan och dess konsekvenser för individen, för att få en förståelse kring hur man belyser och beskriver fenomenet idag. Forskningen som vi har presenterat kring nätmobbning har en spridning på cirka 10 år vilket i vanliga fall inte är något konstigt, men i förhållande till ämnet nätmobbning ter det sig finnas

variationer i vad forskningen visar. Detta tolkar vi som att det kan bero på den tekniska utvecklingen och därtill expansionen av sociala medier och dess användning av ungdomar de senaste 10 åren.

Sökprocess

Litteraturen som har använts under kunskapsläget har hittats i databasen LubSearch och på Google. Sökorden vi använde var nätmobbning, nätkränkning, mobbning, cyber bullying*, cyberbullying in school*, skolkuratorns roll*, school counselors* och young on internet*. Vi har även hittat litteratur i relevanta artiklars referenslistor.

Fysiska kränkningar och mobbning i skolan

En longitudinell svensk studie som gjordes av Hellfeldt, Johansson och Lindberg (2014:92ff) visar på att elever kan vandra in och ur en utsatthet, vilket indikerar att det är mer än bara den utsattas personliga egenskaper som har en påverkan på om mobbning förekommer eller inte. Syftet med studien var bland annat att se om elevernas utvecklingsvägar gällande mobbning är relaterade till deras upplevelse av socialt stöd av lärare och/eller klasskamrater (ibid.). Hellfeldts, Johansson och Lindberg (2014:80) uppger att det inte finns några signifikanta skillnader i upplevt lärarstöd mellan de elever som undkommit mobbning, nya offer eller fortsatt utsatta elever. I slutordet i sin studie trycker Hellfeldts, Johansson och Lindberg (2014:98) på att relationerna eleverna har med sina klasskamrater samt de vuxna i skolan ligger till grund för deras identitetsutveckling och i slutändan deras självbild och självkänsla. Att vara utsatt för mobbning kan skada deras relationer och det är av vikt att skapa en förståelse för hur viktiga de sociala relationerna är i skolan både mellan elever och vuxna.

Konsekvenser av fysisk mobbning

Många barn och ungdomar som utsätts för mobbning känner sig värdelösa, underlägsna, bortstötta och många får också psykisk ohälsa i form av depressioner. Det finns forskare som hävdar att barn som utsätts för mobbning även får svårt i sin sociala samvaro med andra barn och har då svårt att knyta an till nya kamratrelationer (Lindberg 2007:37f). Lindberg (2007:38ff) kopplar ihop mobbning med skam. Skam innehåller många emotioner som går från lättare obehag till att känna sig väldigt kränkt. Barn som blir utsatta för mobbning berättar ofta inte för sina föräldrar om det på grund av skamkänslor, eftersom alla runt dem får då reda på att de är utsatta. När barnen berättar om sin utsatthet så återupplever de händelserna en gång till

vilket gör det jobbigt att prata om (ibid.). Att mobbning kan ge svåra konsekvenser för den utsatta visar även Moore et al. (2017:61ff) i en systematisk meta-analys baserad på 165 studier. I studien kunde de se starka argument för ett orsakssamband mellan att vara utsatt för mobbning och negativa hälsoeffekter. De såg bland annat konsekvenser i form av ångest, psykotiska symptom, depression, psykisk ohälsa, suicidtankar och suicidförsök samt självskaðebeteende. Vid en jämförelse mellan länder med låg, hög och medelinkomst fanns det ingen signifikant skillnad i risken för att utveckla depression om en individ har blivit utsatt för mobbning (ibid.).

Nätmobbing

Enligt Brottsförebyggande rådets kortanalys är högstadieelever och ungdomar från 16-25 år är den åldersgrupp som står för mest internetanvändning i form av sociala medier. I stort sett använder alla högstadieelever internet dagligen, i mycket hög grad består användningen av chatt eller direktmeddelande (Axell 2019:1,16). Dagligt användande av internet är inte något specifikt för enbart ungdomar, det förekommer i alla åldrar. Därför kan inte utsattheten på internet förklaras utifrån att ungdomar använder sig av det utan det beror snarare på hur de använder sig av det. Då ungdomar tenderar att använda sig av sociala medier i form av chatt och meddelandefunktion i högre grad än andra åldersgrupper ökar risken för att interagera med någon som utsätter ungdomar för kränkningar (Axell 2019:15).

I en amerikansk anonym webbaserad studie av Juvonen och Gross (2008:502) riktad till ungdomar 12-17 år skriver de att nätmobbing är ett ämne som bör uppmärksammas. Deras studie visar att nätmobbing är snarlik mobbning på skolan och är ofta relaterad till händelser som skett i skolan. Sammanfattningsvis visade studien att ungdomar som är utsatta i skolan är i högre grad även utsatta för nätmobbing. Likaså att det kan antas att nätmobbing är vanligt förekommande bland ungdomar som använder internet mycket. Juvonen och Gross uppmärksammar också att mobbning och nätmobbing är likvärdiga varandra och är i många fall sammankopplade med varandra. De poängterar även att trots att internet är forumet där nätmobbingen sker, så är det inte det som är orsaken till att det sker, utan betonar att ungdomarnas beteende är det som behöver arbetas med (ibid.).

Slonjes (2011) avhandling innefattar fyra studier gjorda i svenska skolor angående nätkränkningar och nätmobbing. Den visade att nätkränkningar som förekom var elaka meddelande, bilder eller kommentarer på bilder. Det kunde även innefatta elak ryktesspridning och att bilder sprids på sociala medier som ungdomar inte vill ska läggas upp (Slonje 2011:210). Nilan et al (2015) studie kring australiensiska ungdomars upplevelser och förståelse av

nätmobbing, lyfter att sociala medier idag är en plats där ungdomar till stor del skapar sig sitt sociala kapital. Detta i form av den status de innehar utifrån hur många följare och "likes" de får på sociala medier. Att kunna navigera på sociala medier är en kunskap ungdomar behöver ha för att passa in. Nätmobbing kan beskrivas som ett sätt för ungdomar att höja sin egen status genom att trycka ner någon annan som redan har en svag status (Nilan et al. 2015:7).

Qings (2007:446f) studie på nätmobbing bland skolungdomar i Kanada och Kina visade att anonymiteten på internet leder till att fler blir utsatta och nästan hälften av de som blivit utsatta inte visste vem det var som utsatt dem för nätmobbing eller kränkning på grund av anonymiteten. Det fenomenet lyfter även Dunkels (2013:158f) och menar att plattformar med möjlighet till anonymitet tenderar till en högre utsatthet av kränkningar för ungdomar. Qing (2007:446f) menar att anonymiteten medför att nätmobbaren kan dölja sin identitet och undvika konsekvenser för sitt handlande, vilket kan bidra till svårigheter att ta itu med mobbingen. Det kan också leda till att de som utsätter inte ser något hinder i att fortsätta utsätta någon utifrån att denne inte behöver stå till svars och möta den utsatta. I slutändan kan konsekvenserna bli att den utsatta själv börjar att utsätta andra för nätmobbing.

Nilan et al. (2015:7f) studie visar också på denna problematik och exemplifierar det genom att ungdomar beskriver att det kan i vissa fall vara vänner till den utsatte som är den som utsätter och då går bakom deras rygg. De beskriver att anonymiteten kan utnyttjas i syfte att kränka sin vän. Vidare lyfter Nilan et al. (2015:8) att nätmobbingen är komplex utifrån att det innefattar att ungdomar kan förneka inblandning utifrån anonymitet och sin förmåga att använda internet på ett sätt som gör att nätmobbingen inte syns. En annan aspekt är att den som har utsatt någon annan kan hävda att det bara var på skämt och därmed lägga skulden på den utsatta att den borde förstått att det bara skulle vara som en rolig grej. Slonjes (2011:200f) något tidigare studie visar att hälften av de ungdomar som uppger sig vara eller varit utsatta på nätet vet vem det är som har utsatt dem. I de fall ungdomarna vet vem personen är som utsätter dem, är det i hög grad någon i deras närhet såsom skolkamrat eller någon i deras nätverk som utsätter. Utifrån det menar Slonje att nätmobbingen inte görs slumpmässigt utan snarare att det är utstuderat vem som blir utsatt.

En förklaring till varför nätmobbning sker

Suler (2004) menar att människors moral och normer verkar förändras när de är online och människor agerar på ett sådant sätt som de annars inte skulle göra om de stod öga-mot-öga med personen vilket han benämner som disinhibitioneffekten. Med olika faktorer ger han en förklaring på varför människors hämningar tenderar att försvinna online. Suler (2004:324) påtalar dock att det finns individuella skillnader på hur mycket individer påverkas av disinhibitioneffekten då människor har olika mycket försvarsmekanismer och andra underliggande känslor och behov. En faktor är anonymiteten online som bidrar till att människor har möjlighet att skilja på vem de är online och på vem de är i det verkliga livet. Suler (2004:322) menar att individerna känner sig mindre sårbara och kan därmed släppa sina hämningar och frånga sina normer och sin moral. Det som de skriver och gör online kan de inte koppla ihop med deras fysiska liv. "Onlinejaget" menar Suler blir ett uppdelat jag då de inte behöver ta ansvar för sitt beteende online och det kan gå så långt att de som utför kränkningar på nätet kan övertyga sig själv om att det inte är de som gör det (ibid.).

Suler (2004:322) beskriver en annan faktor som är osynlighet. Med denna osynlighet menar han att människor inte kan se varandra. Vilket ger människor mod till att besöka internetsidor och göra saker de annars inte hade vågat. Skillnaden mellan faktorn osynlighet och anonymitet är att anonymitet är en individs döljande av identiteten, medan osynlighet innebär att individens identitet inte behöver vara okänd. Hela individens identitet kan vara välkänd på nätet men det ger en möjlighet till att vara fysiskt osynlig. Utseende och hur de låter när de för fram något är ingenting de behöver oroa sig för. De behöver inte heller oroa sig över hur de själva ser ut. Ansiktsuttryck och kroppsspråk är ingenting människor behöver ta hänsyn till och känna sig hämmade av när de uttrycker sig online. I det fysiska livet tenderar kroppsspråk och ansiktsuttryck göra så att människor tänker till en extra gång innan de säger något.

I viss typ av internetkommunikation såsom e-post och anslagstavlor blir det en fördröjning i interaktionen mellan individer, det kan dröja innan den andra svarar på det man skrivit. Detta bidrar till att denna form av interaktion är asynkron. I verkligheten hade det sett ut som att man magiskt stängt av tiden tills att man är villig att höra svaret på vad man sagt. Suler (2004:323) menar att denna fördröjning kan bidra till att individers hämningar försvinner och de sociala normerna är lättare att frånga. Upplevelser kan vara att det känns okej att skriva det där och sedan lämna det där, då individen inte behöver stå till svars för det du uttryckt direkt. Suler

liknar det vid en mental "hit and run" (ibid.). Suler (2004:323f) menar att något som också bidrar till att människors hämningar försvinner är när människor får möjligheten att kombinera att det är enkelt att fly ifrån vad de gör online med att kunna skapa sig fantasikaraktärer. Ens egna karaktärer kan leva online tillsammans med andra människors fantasikaraktärer som är fria från de krav och ansvar som finns i den andra världen. När personerna stänger sin dator så återgår de till sitt vanliga liv utan att tänka på de eventuella konsekvenser de har orsakat online. Människor som redan har svårigheter med att kunna skilja på fantasi och verklighet blir konsekvenserna att skillnaderna däremellan suddas ut ännu mer.

Konsekvenser av nätmobbning

Hinduja och Patchin (2019:334) menar att forskning många gånger visat på att ungdomar som blir utsatta på nätet ofta blir utsatta för mobbning även i skolan. Detta resulterar i att utsatta ungdomar aldrig får något andrum från sin utsatthet. Konsekvenserna av att bli utsatt både på nätet och i fysisk form kan bidra till att ungdomar kan känna sig otillräckliga, likaså få både psykologiska och fysiska problem, såsom depression, ångest, ätstörningar och dålig självkänsla. Hinduja och Patchin (2019:340) amerikanska studie visar på att ju mer utsatt en ungdom är för nätmobbning eller fysisk mobbning, eller i kombination med varandra desto större risk för att ungdomen ska utveckla självmordstankar. Ungdomar i studien som uttrycker att de blivit utsatta till den grad att de känner sig otrygga i skolan och får svårt att lära sig saker har i större utsträckning svarat att de har självmordstankar. Nilan et al. (2015:6) studie visar på samma upplevelse hos ungdomar, där de lyfter att nätmobbning innebär en kränkning på det mycket personliga planet utifrån att ungdomar idag lever den största delen av sin tid på nätet. Ungdomar uppger att en kränkning på sociala medier följer med dem hem och påverkar dem även i det trygga hemmet, vilket ungdomarna i studien anger som en anledning till att nätmobbning är värre än fysisk mobbning. En tidigare studie, av Juvonen och Gross (2008:501) visade redan då att ungdomar upplever nätmobbning likvärdigt med fysisk mobbning och att det ger samma ångest som fysisk mobbning gör. Därmed menar de att nätmobbning är lika allvarligt som fysisk mobbning. Detta är inte i linje med vad Slonjes (2011) studie visade då det framkom att nätmobbning är vanligare än fysisk mobbning men att det inte är lika vanligt att eleven berättar att den är utsatt. Likaså att elever tenderar heller inte uppleva nätmobbningen lika allvarlig som fysisk mobbning (Slonje 2011:210).

Patchin & Hinduja (2010:615ff) skriver att ungdomar i tonåren genomgår en utvecklingsfas där de ska hitta sig själva och kan söka beteende som fungerar för dem för att inte känna sig oviktiga i sociala samspel. Att utsätta någon annan kan vara ett sätt att inte visa sin egna dåliga självkänsla. Samtidigt bidrar nätmobbningen till att den utsatta som är i samma utvecklingsfas utsätts och därmed får en sämre självkänsla utifrån det.

Ungdomars strategier vid nätkränkningar och nätmobbning

Juvonen och Gross (2008:502) skriver att för ungdomarna i deras studie var den vanligaste strategin vid nätkränkningar att blockera personen som utsätter dem. Andra vanligt förekommande strategier var att byta användarnamn och skicka varningar till andra användare. Samma studie visade att 90% av ungdomarna i studien tenderar att inte berätta för en förälder om de är utsatta i tron om att de kommer få begränsningar i sitt mobilanvändande. Att prata med någon annan vuxen om sin utsatthet var bara 30% villiga att göra utifrån rädsla inför att de skulle berätta för föräldrar och att det då skulle resultera i konsekvenser från föräldrar. Likväl fanns en benägenhet kring att hantera det på egen hand. Nilan et al. (2015:10) studie bekräftar att väldigt få ungdomar tenderar att vända sig till vuxna vid utsatthet på nätet. Ungdomar i studien tenderar att uppleva det som att de bara måste lära sig att leva med det, eftersom det tillhör ungdomskulturen idag. Att lära sig hantera spelreglerna på nätet för att passa in är något som ungdomar behöver lära sig idag.

Skolkuratorns roll i arbetet mot nätkränkningar och nätmobbning

Svårigheterna med nätmobbning kommer utifrån att om inte ungdomar berättar för någon vuxen, så är det svårt att hantera det och hjälpa dem att lösa det (Nilan et al. 2015:10). Sociala mediers utformning idag bidrar till det blir svårt för skolan att hantera nätmobbning på samma sätt som vid "vanlig" mobbning. Även om ungdomar berättar för lärare om vad som hänt kan det vara svårt att utreda vem som utsatt och vem som kan ha sett det (Nilan et al. 2015:7). Paolini (2018:1ff) skriver att skolkuratoren har en avgörande roll i att både hjälpa offret för nätmobbning och förövaren. Hon exemplifierar olika metoder som skolkuratoren kan arbeta med för att minska och förebygga nätmobbning. En metod som kan hjälpa den utsatta är att skolkuratoren kan jobba tillsammans med den utsatta och dennes familj både enskilt och som ett system för att stärka den utsattas självkänsla. Hon menar att det är av stor vikt att familjen får en inblick i hur sociala medier fungerar och att de får kunskap om att det kan vara en riskfaktor i ett barns liv. Skolkuratoren kan också jobba tillsammans med förövaren och förövarens familj

för att identifiera bakomliggande orsaker till varför barnet har utfört mobbning. Identifierbara orsaker kan vara exempelvis ilska och aggression. Förövarens familj kan även få hjälp med i hur de ska övervaka och begränsa deras barn på sociala medier och få kunskap kring nätmobbning (ibid.). Det är viktigt att skolkuratoren dokumenterar när det sker nätmobbning eller nätkränkningar och sedan dela detta till vårdnadshavarna och skolledningen för att det ska kunna arbeta vidare och så att skolan kan utföra ett fruktbart förebyggande arbete. En viktig uppgift för skolkuratorer är att utbilda eleverna kring nätmobbningens faror och konsekvenser, för att skapa ett säkert klimat i skolan där eleverna själva blir stärkta i att berätta vidare när de utsätts för nätmobbning. Skolkuratoren kan också föra en diskussion med eleverna om empati och vikten av att kunna mentalisera för att sätta sig in i hur deras agerande kan påverka andra elever om de kränker och utsätter andra på nätet. Gruppverksamhet i olika konstellationer är också någonting som skolkuratoren kan ha i sitt arbete kring nätmobbning (Paolini 2018:6ff).

Beran, Dittrick och Nordahl (2013:396f) framhäver precis som Paolini (2018) skolkuratorns viktiga ställning i att hjälpa barn och elever för att minska risken för mobbning och i att arbeta åtgärdande när nätmobbning har skett. De menar att skolkuratorer har en stor mängd av olika metoder som kan hjälpa elevernas kunskapsinhämtning och öva upp elevernas färdigheter i att hantera nätmobbning. Skolkuratorerna kan ge individuella stödsamtal, grupprådgivning och precis som Paolini (2018) menar Beran, Dittrick och Nordahl (2013) att det är fruktbart för skolkuratorer att arbeta tillsammans med elevernas föräldrar.

Teoretiska perspektiv och utgångspunkter

I detta kapitel kommer vi att presentera de teoretiska perspektiv och begrepp som vi har använt oss av för att tolka och förstå vår empiri. Då vi har undersökt hur skolkuratorer upplever och framställer ungdomars utsatthet på sociala medier har *socialkonstruktivismen* varit fruktbar då enligt det perspektivet är den sociala verkligheten konstruerad i mellanmänskliga processer. Vidare har vi undersökt hur skolkuratorer beskriver sitt förebyggande och åtgärdande arbete med kränkningar och mobbning på sociala medier. För att tolka skolkuratorernas komplexa arbete har vi använt oss av Michael Lipskys (2010) begrepp *street-level-bureaucrats* som kan ge oss en förståelse för hur skolkuratorer å ena sidan ska arbeta i direktkontakt med eleverna men å andra sidan ska förhålla sig till oklara riktlinjer och politiska mål. Lipskys (2010) begrepp *handlingsutrymme* ger oss möjligheten att förstå hur skolkuratoren formar sitt arbete utifrån att de oklara riktlinjerna ger dem en stor handlingsfrihet i deras arbete.

Socialkonstruktivism

Enligt Berger och Luckmann (1967:17f) är samhället en social konstruktion som människor skapar genom en kontinuerlig interaktion och kommunikation med varandra. Den sociala verkligheten och kunskaper är något som inte är lika för alla. Vi alla har beroende på hur vi uppfattar vår verklighet en egen uppfattning om denne. Vad som är verklighet för en individ behöver inte vara en verklighet för en annan (ibid.). Burr (2015:6f) beskriver på liknande sätt att inom socialkonstruktivismen finns det inte några essenser inuti människor som gör dem till vad de är. Den sociala verkligheten, inkluderat oss själva som människor är en produkt av de sociala processer vilket i sin tur leder till att det inte finns någon given och bestämd ordning för världen eller människorna.

Människans uppfattning om kunskap och verkligheten skiljer sig utifrån den sociala verklighet de lever i. En tibetansk munk kan antas ha en annan verklighetsuppfattning och tanke om vad kunskap är jämfört med en affärsman från USA. Likaså beroende på vad för utbildning en människa har så tenderar kunskapen att vara olika från människa till människa. Vetenskapen eller kunskapen bör kopplas till dess specifika kontext, så som hur samhället ser ut och vad som ses som kunskap i de olika samhällena (Berger & Luckmann 1967:21f). Burr (2015:9f) skriver om att kunskap inte är en direkt uppfattning om verkligheten, utan människor och samhälle konstruerar egna versioner av sin verklighet mellan varandra. Det finns ingen objektiv sanning utan all kunskap kommer ifrån att vi människor ser världen ur ett visst perspektiv. Redan när vi som människor föds så finns det förutbestämda konstruerade ramar och kategorier som redan används av människor för att göra världen begriplig. Vi reproducerar alltså dessa kategorier med hjälp av vår språkanvändning vilket gör språket till en viktig faktor till våra tankar. Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv ses språk således som ett viktigt verktyg för människan i dennes formande av dess sociala och psykologiska verklighet (ibid.).

Street-level-bureaucrats och handlingsutrymme

Skolkuratorer är offentligt anställda och har i sitt arbete direktkontakt med eleverna på skolan. De är vad Michael Lipsky (2010) benämner som Street-level-bureaucrats som översatt till svenska blir gräsrotsbyråkrat. Begreppet innefattar de individer som är offentligt anställda tjänstemän såsom bland annat socialarbetare, lärare och poliser som utöver sin direktkontakt med medborgarna innehar en handlingsfrihet i hur de utför sina arbetsuppgifter (Lipsky 2010:1,20). Handlingsfriheten omnämner han som handlingsutrymme vilket är ett centralt

begrepp i hans teori. Lipsky synliggör dilemmat mellan gräsrotsbyråkratens intention att vilja hjälpa andra men med bristande resurser och vagt formulerade politiska mål. Gräsrotsbyråkraten ställs ofta inför komplexa situationer där det inte finns någon särskild handlingsmanual att följa utan för att fatta beslut handlar det om att vara kapabel till att lita på sitt eget omdöme och sitt sunda förnuft. Detta leder till att alla beslut och handlingar som en gräsrotsbyråkrat gör påverkas av individuella egenskaper samt den förförståelse de har. Gräsrotsbyråkraten hanterar sitt svåra arbete och bristen av resurser och tid genom att utveckla egna rutiner och behandla i grupp är normen vilket ger konsekvenser för resultaten av deras utförda arbete (Lipsky 2010:xif). Alla yrkesgrupper som omfattas i Lipskys begrepp menar han har liknande arbetsvillkor trots att de har olika arbetsuppgifter, då tidsbrist och resursbrist ofta är en regel än ett undantag (Lipsky 2010:117f).

Gräsrotsbyråkrat i skolans värld

Lipsky (2010:43f) beskriver att skolan är både tvingande utifrån lag att barn och ungdomar måste infinna sig där. Skolan har en normativ roll i form av att lära barnen hur man fungerar i ett samhälle och att de ska vilja vara en del i detta. För att lyckas med detta arbetar gräsrotsbyråkrater med motiverande arbete med barnen men också med sanktioner mot avvikande beteende. Arbetet kan inte lyckas om inte individen är motiverad att acceptera regler och förhållningssätt. Det kan uppstå konflikter i hur gräsrotsbyråkraten på skolan anser att man ska hantera en individ och hur skolans riktlinjer och resurser ger utrymme för detta arbete. Lipsky (2010:45f) menar vidare att det kan finnas målkonflikter och olika förväntningar på rollen som gräsrotsbyråkraten innehar. I skolan kan det innefatta föräldrars förväntningar på vad som ska göras och vad de anser att skolan ska arbeta för. Men kan även vara utifrån vad samhället förväntar sig av vad skolan ska prestera. Arbetsrollen kan även påverkas utifrån vilken form av stöd gräsrotsbyråkraten får från kollegor. En bättre arbetsgrupp som upplever samma mål i sitt arbete bidrar till att arbetsbördan upplevs som lättare och arbetsmoralen tenderar att vara högre då. Trots att klienter, barn, är viktiga för gräsrotsbyråkraten så är det inte de som definierar gräsrotsbyråkratens rollförväntningar. Standardiserade rutiner, det kollegiala samarbetet samt samhällets förväntningar har större påverkan på gräsbyråkratens roll (ibid.).

Metod

I följande kapitel kommer vi redogöra för studiens utformning i form av en beskrivning av vald forskningsmetod, genomförande och insamling av empiriskt material, urval, metodens tillförlitlighet, databearbetning samt de etiska överväganden vi har gjort. Kapitlet inleds med att föra fram vår förförståelse kring ämnet för att göra studien så transparent som möjligt.

Förförståelse

Bryman (2018:696f) skriver att det är omöjligt att vara helt utan förförståelse när man utför studier, dels utifrån tidigare kunskap inom ämnet men även som privatperson i samhället. Utifrån det vill vi klargöra att vår egen förförståelse och upplevelser av ämnet i vår studie inte går att negligera. Vår förförståelse härstammar från våra VFU-platser inom Socialtjänsten där vi samarbetade en del med skolkuratorer. Även som föräldrar har vi med oss en syn utifrån hur skolkuratorer arbetar på våra barns skolor. Vi har som enskilda individer även en förförståelse kring utsatthet på sociala medier som härstammar från olika medier såsom tidningar och nyheter.

Kvalitativ metod

I vår studie har vi utgått från ett induktivt synsätt. Med vår studie kan vi säga något om hur de skolkuratorerna vi har intervjuat ser på ungdomars utsatthet på sociala medier. I kvalitativa studier ses en induktiv ansats vara mest fruktbar då den som studerar utgår från det man har observerat och därefter bildar en slutsats om vilken teori som är passande (Bryman 2018:49f). Val av teori i vår studie gjordes successivt i växelverkande i det fortlöpande arbetet.

När den som genomför en studie och strävar efter att fånga individers egna uppfattningar, tolkningar och berättelser av den sociala verklighet de lever i är kvalitativa intervjuer fruktbara (Kvale & Brinkmann 2014:17). Vår studies ambition är att få en ökad förståelse kring hur skolkuratorer upplever och beskriver sitt arbete gällande ungdomar som utsätter eller blir utsatta för kränkande behandling eller mobbning på sociala medier. Därmed torde vårt val av kvalitativa intervjuer vara fruktbart för vår studie.

Genomförande och insamling av det empiriska materialet

Vi har använt oss av semistrukturerade intervjuer som är en form av kvalitativ intervju. En semistrukturerad intervju utgår ifrån olika teman som vi på förhand skrev ner i en intervjuguide

där vi hade specificerade underfrågor samt öppna frågor. Denna metod gav oss en möjlighet till att ställa följdfrågor när vi ville få respondenten att fördjupa sitt svar (Bryman, 2018:568ff; Eriksson-Zetterquist och Ahrne 2015:38). Teman som vi använde oss av i vår intervjuguide var *ungdomars utsatthet på sociala medier, förebyggande arbete och åtgärdande arbete*. I en intervju finns det många former av frågor som går att använda såsom följdfrågor. Följdfrågor i intervjuerna bidrog till att det blev en viss variation på intervjuerna utifrån vad respondenterna valde att fördjupa sig i utifrån deras upplevelser av ämnet (Bryman 2018:569f).

Utifrån Covid-19 restriktionerna vi har fått från Lunds universitet har våra intervjuer genomförts digitalt; via Zoom. I vårt informationsblad angav vi att vi gärna ville ha intervjuerna mellan vecka 47–49 och lät sedan därefter intervjupersonerna välja datum och tid. Begränsningar i en digital intervju kan enligt Bryman (2018:593) bland annat vara teknikstrul. Vi författare testade att intervjua varandra via Zoom innan vi genomförde vår första intervju och då testade vi även ljudupptagningsförmågan på mobiltelefonerna. För att vi skulle eliminera risken för teknikstrul valde vi att båda två spela in intervjuerna på mobiltelefonerna samt att vi författare har befunnit oss på samma plats under intervjuerna. Genom att hålla intervjun digitalt med video istället för via telefon gjorde att vi kom så nära ett fysiskt möte som vi kunde. Det gav oss möjlighet att observera kroppsspråk till viss del, mimik samt tolka tystnad på ett relativt fullgott sätt. Vidare kan intervjupersonen påverkas av intervjuarens yttre egenskaper under ett digitalt möte. Detta tänker vi dock är något som även kan påverka ett fysiskt möte (ibid.).

Urval

Vi har intervjuat sex skolkuratorer varav 2 arbetar på högstadieskolor, 3 arbetar på årskurs F-9 grundskolor och en som är verksam på en årskurs 4–6 skola (se tabell 1 s.17). Kvale och Brinkmann (2014:157) beskriver att det inte alltid är till ens fördel att ha en för stor mängd respondenter då det är mycket tidskrävande samt att syftet inte alltid är att kunna generalisera utan att göra en mer djupare analys. Då vi är studenter och har en väldigt begränsad tid på oss intervjuade vi sex skolkuratorer. Vi använde oss av kommunernas hemsida för att hitta kontaktuppgifter till skolkuratorer på högstadieskolor samt årskurs F-9 skolor i kommunen. Därefter skickade vi mejl tillsammans med vårt informationsbrev till 48 skolkuratorer i kommuner i södra Sverige varav 5 kunde delta. Eftersom vi saknade en respondent fick vi kontaktuppgifter av en studiekamrat till en skolkurator som är verksam på en mellanstadieskola. Skolkuratorer som arbetar på en F-9 skola bad vi att fokusera på att berätta utifrån de äldre

eleverna. Anledningen till att vi i början valde att fokusera på högstadieskolor beror på att vi har en tro på att ungdomar använder sig av sociala medier i högre utsträckning. Vi valde strategiskt att intervjua skolkuratorer då de kunde på bästa sätt besvara våra frågeställningar. Detta menar Bryman (2018:498) är ett målstyrt urval.

Tabell 1. Beskrivning av respondenter.

Kodnamn	Grund- utbildning	Antal år som skolkurator.	Antal år som skolkurator på nuvarande skola.	Årskurser.
R1	Psykiatri Special- iserad sjuksköterska på magisternivå.	2,5 år	2,5 år	F-9
R2	Socionom	5 år	5 år	7-9
R3	Socionom	4 år	4 år	F-9
R4	Socionom	4-5 år	4 år	3-5
R5	Socionom	6 år	2,5 år	6-9
R6	Socionom	5 år	4,5 år	F-9

Metodens tillförlitlighet och äkthet

Mot bakgrund av att reliabilitet och validitet inte är passande faktorer att använda sig av inom kvalitativ forskning använder vi oss av Lincoln och Gubas kriterier för studiens tillförlitlighet som Bryman (2018:467f) presenterar som *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* och *en möjlighet att styrka och konfirmera*.

För att en studie ska skapa *trovärdighet* behövs det säkerställas att forskningen har utförts enligt de regler som finns och att man har återkopplat resultatet till de personer som har omfattats av studien. För att säkerställa vår studies tillförlitlighet har vi utfört vår studie i enlighet med de riktlinjer som vi har fått från Lunds universitet samt att vi har skickat det transkriberade materialet till våra respondenter som önskat det för att de ska kunna konfirmera att vi har

uppfattat vad de uppgavs på ett korrekt vis. Hur pass *överförbar* studien är bedöms utifrån huruvida studiens resultat går att överföra till en annan kontext, studiens urval och ett mindre antal intervjuer kan göra att studien kan anses ha låg överförbarhet. Vi har gjort en detaljerad framställning av vårt material och då kan vissa beskrivande fenomen i resultatet bedömas vara överförbara till liknande kontexter. *Pålitligheten* kan sägas motsvara reliabiliteten i en studie. För att ha en pålitlighet i sin studie behöver den som utför studien bland annat redogöra för den fullständiga processen i studiens genomförande samt göra redogörelsen tillgänglig (Bryman 2018:467f). För att studien ska kunna ha *en möjlighet att styrkas och konfirmeras* behöver den som undersöker vara medveten om att det inte går att vara helt objektiv i denna form av forskning, men det ska vara tydligt hur den som undersöker inte låtit egna värderingar påverka resultatet i studien (Bryman 2018:470).

Analysmetod

I kvalitativ forskning ligger fokus på vad som sägs och hur det sägs, likväl på att kunna hitta tema i det som sägs. Därav såg vi att det var till stor fördel om vi fick möjlighet att spela in intervjuerna i syfte att kunna transkribera och på så sätt lättare utläsa tema ur det transkriberade materialet (Bryman 2018:577).

Vi transkriberade sedan våra inspelade intervjuer vilket visade sig vara ett stort och tidskrävande arbete, men som underlättades något av att det gjordes i anslutning till intervjuerna. På så sätt blev det ett kontinuerligt arbete vilket Bryman (2018:578ff) anser vara fruktbart för att det bidrar till att man lär känna materialet från början. Vårt syfte med att transkribera var att få en klar överblick över vårt empiriska material. Vi valde att göra en tematisk analys vilket är ett av de vanligaste sätten att analysera kvalitativa data (Bryman 2018:702f). När vi hade läst det transkriberade materialet ett flertal gånger framkom tema utifrån vad respondenterna pratade om. Dessa teman färgkodade vi och namngav som *utsatthet*, *förebyggande arbete* och *åtgärdande arbete*. De var då i linje med de teman som vi haft i intervjuguiden. Efter att vi i processen bearbetade och diskuterade utmynnade det i att framkom fler och mer specifika teman. Våra slutgiltiga teman blev *hård jargong*, *fredad zon*, *gränsen suddas ut*, *(o)lika arbetssätt*, *kollaboration* och *kunskapslucka*.

Etiska övervägande

Lind (2019:166) skriver att studentuppsatser inte räknas som forskning och därför genomförs inte en etikprövning. Dock behöver studentuppsatser ändå förhålla sig till de forskningsetiska

principerna. Vetenskapsrådet (2002) skriver om de forskningsetiska principer man behöver förhålla sig till när man genomför en studie och fyra av dessa är huvudkrav. *Informationskravet* tog vi hänsyn till när vi skickade ut ett mejl till intervjupersonerna där vi delgav dem vad syftet med studien är, att deras deltagande är helt frivilligt samt att de kan avbryta intervjun utan närmare förklaring. Vi upprepade också detta innan själva intervjuens började och vi startade inspelningen. *Samtyckeskravet* har vi tagit i beaktning genom att innan intervjuens start frågat om det går bra att spela in intervjun samt intervjupersonernas muntliga samtycke till att deltaga utifrån kriterierna under informationskravet. *Konfidentialitetskravet* har vi beaktat då allt material har anonymiserats och intervjupersonerna har tilldelats en siffra istället för namn samt att vårt transkriberade material inte kommer kunna läsas av någon annan än oss två. Vi har inte uppgett uppgifter i vår studie som kan härleda till vilken kommun och skola intervjupersonen är verksam i. *Nyttjandekravet* handlar om att de material som inhämtas i studien enbart får användas i forskningssyfte, vilket vi beaktar genom att vi kommer att förstöra inspelade filer samt de anteckningar vi har fört vid uppsatsens godkännande.

Resultat och analys

I detta kapitel kommer vi presentera vårt resultat och analys av intervjumaterialet. Vi har delat upp kapitlet i underrubriker med de teman som framkommit under vår analys av vårt transkriberade material.

Hård jargong

Av alla skolkuratorer framkommer en beskrivning av att de upplever att det råder en hård jargong mellan ungdomar på sociala medier. Ungdomar beskrivs ha normaliserat ett hårdare klimat och att acceptansen för grövre kränkningar har ökat.

Det är väll mer den här att den är lite mer cynisk på något sätt och också att nivån trappas upp på det man skriver där skulle man aldrig säga face-to-face till varandra. Därför är det nog många som accepterar att bli tilltryckt på sociala medier i större utsträckning än om någon skulle bli det i korridoren (R3).

Citatet kommer från en skolkurator som för en diskussion kring skillnaden mellan en vanlig kränkning som sker på skolan och en kränkning som sker på sociala medier. Hen beskriver sin upplevelse kring hur ungdomar har en högre acceptans kring grövre ord och elakare beteende på nätet än om de sker direkt till personen. R6 ger en liknande beskrivning:

...jag tycker jargongen är otroligt hemsk, jag skulle inte vilja gå i skolan idag kan jag säga. Det är väldigt, det känns på något sätt som att det har normaliserats väldigt mycket hur man talar till varandra...//...Det blir också lite tydligare för att det står skrivet, det är inte bara något man slänger ur sig och så kanske inte någon hörde eller såhär. Så.. det känns som att det, fler ser det och det sprids och det är ju likadant när det har varit någonting annat, att det har varit någon bild (R6).

Dock tillägger skolkuratoren att även klimatet och jargongen i skolan har blivit hårdare sedan hen själv gick i skolan. Detta kan utifrån Berger och Luckmanns (1967:17f) beskrivning av ett socialkonstruktivistiskt synsätt förstås som att skolkuratorerna och ungdomarna lever i olika sociala verkligheter och kontexter, som skapas i olika sociala processer. Verkligheten skiljer sig utifrån vilken social verklighet de lever i, vilket kan förstås som att det bidrar till en svårighet att se varandras verklighet. Språket är ett viktigt verktyg för människan när denne formar sin sociala verklighet (Burr 2015:9f). Detta kan ge en förståelse till att det kan skapa en distans mellan skolkuratorerna och ungdomarnas sociala verklighet, då ungdomarna skapar med hjälp av språket sin sociala verklighet på nätet och skolkuratorerna skapar sin i en annan kontext. Skolkuratoren ger också en beskrivning i hur kränkningarna kan uppfattas mer riktade direkt till personen då det är nedskrivna och kan sparas eller spridas vidare. Det är även något resterande respondenter lyft; hur lätt det är att kränkningar på sociala medier sprids vidare och därmed blir en större kränkning för individen.

...man hänger ut varandra, man har slutna grupper där man pratar om andra, utesluter sina klasskamrater eller vad det nu kan vara (R3).

Citatet ovan ger egentligen en övergripande beskrivning av vad skolkuratorerna har gett i hur ungdomar utsätter och blir utsatta för kränkningar på sociala medier. Eleverna utesluter och skriver kränkande saker till andra elever i deras gruppchattar, de hänger ut varandra som sen skapar konsekvenser i efterhand i skolan och de skriver elaka kommentarer till varandra eller sprider bilder i syfte att kränka. Skolkuratorernas beskrivningar av hur ungdomar utsätts och utsätter varandra är i linje med vad Slonjes (2011:210) avhandling visade vara det vanligaste tillvägagångssättet för nätkränkningar. Flera skolkuratorer ger också en beskrivning av att det sker även grövre kränkningar på sociala medier i form av slagsmål som spelas in på mobilen som sedan de som filmat lägger upp på sociala medier. Hot om våldtäkt och dödshot är också grövre kränkningar som skolkuratorerna tar upp som exempel på kränkningar som ungdomar får vara med om. I följande citat ser vi hur en allvarligare kränkning kan se ut.

...någon har slagits och så har någon filmat det och sen har man skickat runt det och visat detta. Det är ju också kränkning alltså när man skickar runt filmer där det är slagsmål och kanske någon blir slagen och såhär (R6).

Fenomenet kan ses utifrån Sulers (2004:322) förklaring om att kränkningar som sker på sociala medier tenderar att bli grövre utifrån faktorn *osynlighet*. Eftersom den som utsätter slipper att tänka på och slipper hantera mottagarens känslor och reaktion på det som sagts. Även om identiteten på den som utsätter är känd för mottagaren kan det ändå tolkas som att det blir enklare att kränka någon på sociala medier jämfört med kränkningen skulle ske fysiskt direkt till personen. Utifrån att det via sociala medier och internet kan bli en fördröjning i kommunikationen kan den som utsätter känna att det är ok att skriva kränkningar på sociala medier. Suler (2004:323) benämner detta som asynkron då den som utsätter inte behöver stå till svar för det den har skrivit direkt.

Fredad zon

I följande citat beskriver skolkuratoren sin upplevelse av ungdomars utsatthet på sociala medier och hur utsattheten överlag har förändrats utifrån att sociala medier nu tar så stor plats i ungdomars liv.

...skillnaden är också det här att förr kanske då innan sociala medier fanns och innan man hade mobiltelefon ens, Så kanske man, om man var utsatt på skolan så var det på skolan sen kunde man gå hem och ha en fredad zon hemma. Men idag är det ju en sån glidande skala mellan fritid och skola...//...Som gör att det ständigt pågår. Man kommer aldrig bort från det (R5).

Likt citatet ovan så beskriver flera skolkuratorer ungdomars utsatthet som större eftersom de inte enbart är utsatta för kränkningar i skolans värld utan även att det följer med hem när skoldagen är slut. R4 beskriver samma sak om hur kränkningar lever vidare och det blir ingen vila för ungdomars utsatthet.

Så det är egentligen ett vidare spinn på det som hänt under skoldagen eller tvärtom att det har hänt något efter skolan som spinner vidare sen i skolan (R4).

Det skolkuratorerna lyfter är i likhet med vad Hinduja och Patchin (2019:334) skriver om att det ofta är så att ungdomar som blir utsatta för kränkningar eller mobbning på nätet ofta också blir utsatta i skolan. Detta menar de även resulterat i att ungdomarna inte får något andrum. De

tar upp att konsekvenserna för detta är att ungdomarna känner sig otillräckliga och kan bland annat få psykiska och fysiska problem. En skolkurator tar upp att när elever utsätts på sociala medier och sedan kommer till skolan kan konsekvenserna bli att de utsätts för subtila saker såsom suckar när de kommer in i klassrummet vilket hen menar kan påverka det psykiska måendet.

Skolkuratorerna belyser att ungdomars användande av internet är en stor del av deras vardag, vilket är i linje med vad Brottsförebyggande rådets kortanalys (Axell 2019) visade och att det vanligaste är att använda sig av chatt eller direktmeddelande. Flera skolkuratorer upplever och ger en beskrivning av att detta är det sätt som ungdomar idag kommunicerar med varandra på. Det blir synligt i skolkorridoren på raster och i samtal med ungdomarna upplever skolkuratorerna att ungdomarna får notiser hela tiden i mobiltelefonen. De beskriver även att ungdomarna lever sitt liv mer och mer på nätet.

...dom hade liksom hundra notiser en del på natten, att det plingar hela hela hela tiden. Och då kan vi bara förstå att är det då en del elaka saker av det som då kommer till en när man ligger i sängen på natten så är man ju väldigt utsatt tänker jag...(R5).

Juvonen och Gross (2008:502) studie visade att nätmobbning kan antas vara vanligt förekommande bland ungdomar som använder internet mycket. Skolkuratoren i citatet ovan beskriver att hen tänker att man är väldigt utsatt och sårbar i sin egen säng på natten. Detta kan sättas i relation till hur ungdomarna i Nilan et al. (2015:6) studie upplevde att en kränkning på sociala medier är en allvarlig och mycket personlig kränkning utifrån att sociala medier är en stor del av deras liv där de spenderar största delen av sin tid. En skolkurator belyser denna komplexitet i att ungdomar till största del lever sitt liv på nätet.

Dom har ett liv som vi är medvetna om men sen har dom ett helt annat liv på nätet som där det kan hända ja, fruktansvärda saker och vi har ingen aning (R2).

Skolkuratorns beskrivning av ungdomars dubbla liv och varför ungdomar blir mer utsatta på sociala medier än i det verkliga livet kan tolkas utifrån Sulers (2004:322) beskrivning av det dubbla jaget. Suler menar att när människor som kränker andra har möjligheten att skilja på det verkliga jaget och "onlinejaget" resulterar det i att människor känner sig mindre sårbara och kan därmed släppa sina hämningar och frångå sina vanliga värderingar och normer. Detta kan bidra till en tolkning av ungdomarnas dubbla liv, komplexiteten i dels att utsätta någon på nätet

men inte kännas vid det och ta ansvar för det. Men även dels att bli utsatt för kränkningar på nätet och försöka stänga av det i verkligheten.

Gränsen suddas ut

Skolkuratorerna ger en beskrivning av hur gränsen mellan skola och fritid suddas ut. De upplever att det är svårt att avgöra var kränkningarna sker, om de sker i skolan eller på fritiden. De menar att kränkningen kan börja i skolan för att sedan följa med ungdomen hem via sociala medier. Det är ofta även tvärtom, att det sker kränkningar på sociala medier på fritiden som sedan nästa skoldag följer med in i skolans värld. De uppger att gränsdragningen är svår utifrån vem som innehar ett ansvar att lösa det, om det vårdnadshavarens ansvar eller skolans. En del av skolkuratorerna såg det som en självklarhet att de ska verka för att lösa det då problemen går ut över hur ungdomen klarar arbetet i skolan. Andra ser gränsdragningen som svårare.

En svårighet kan ju vara avvägningen mellan föräldraansvar och skolansvar. När är det ett problem som man ska lösa i hemmet och när är det ett problem som man ska lösa i skolan? (R4)

I citatet framgår att det kan uppstå svårigheter att veta vem som har ansvar i att hantera en kränkning som skett på nätet. Lipsky (2010:45f) menar att det innebär en målkonflikt som uppkommer vid oklarheter i vad skolans arbete ska innefatta utifrån föräldrars förväntningar på vad skolans roll är och vad som ska göras. I skollagen anges det att kränkningar som sker i samband med skolans verksamhet ska hanteras av skolan, vilket leder till att det ger ett tolkningsutrymme för skolan hur i pass mycket de väljer att tolka in vad deras ansvar är när det sker en kränkning på fritiden, såsom på sociala medier. Det ger också en bild av svårigheten med fenomenet nätkränkningar, såsom att det blir diffust att avgöra när det sker och var det sker, därmed tenderar det att bli en oklarhet i vems ansvar det egentligen är att ta tag i det. Utifrån Lipskys (2010:xif) resonemang om att gräsrotsbyråkratens svårigheter med att jobba med oklara riktlinjer och politiska mål kan vi förstå det som att skollagen ger en viss klarhet kring ansvarsfördelningen kring dessa kränkningar, vilket också bidrar till målkonflikter.

...har det hänt på fritiden, det är också där vi är lite annorlunda kanske än många andra skolor. För att egentligen är det ju sagt att det som händer på fritiden - det händer på fritiden och det som händer i skolan - det händer i skolan och vi ska bara ta tag i det som händer i skolan. Men vi skriver kränkingsanmälningar och vi tar tag i kränkningar som även sker på fritiden (R6).

Skolkuratorns citat visar att de på hans skola har tydligare riktlinjer kring vem som är ansvarsbärare kring nätkränkningar. Hen belyser att de agerar medvetet annorlunda än vad hen uppger vara det vanliga. Hens motivering till deras agerande är utifrån att eleven som blivit utsatt på eftermiddagen av någon som den sedan träffar i skolan dagen därpå kan leda till att eleven inte mår bra i skolan. Skolkuratoren menar att hen har sett en koppling mellan att den ungdomen som utsätts hemma, alltså på sociala medier, även är den som blir utsatt i skolan samt att det är samma ungdom som utsätter. Detta är i linje med vad Juvonen och Gross (2008:502) studie visade, att nätmobbning är likt fysisk mobbning och att det ofta går att härleda till händelser som skett på skolan. Likaså att ungdomar som är utsatt i skolan oftare tenderar att vara utsatta även för nätmobbning.

...vi har fått kritik någon gång för då var det att det var någon, en kränkning som var på en söndag, på någonting som inte alls var skolrelaterat...//...för att, då hade vi i tidigare bedömning, att detta är inte en skolrelaterad plikt (R4)..

De oklara riktlinjerna som skolkuratorerna uppger att skollagen ger visade sig på en skola genom att de fick kritik från Skolinspektionen. Detta på grund av att Skolinspektionen ansåg att skolan inte hade hanterat och gjort en tillräckligt omfattande utredning angående en kränkning som skett mellan ungdomar under helgen.

(O)Lika arbetssätt

Några skolkuratorer beskrev att det rådde mobilförbud på skolan där eleverna får lämna in sin mobil vid skoldagens början för att hämta ut den vid skoldagens slut. De uppfattade det som att det hade bidragit till att eleverna umgicks på ett annat sätt på raster, i positiv bemärkelse. Alla skolkuratorer som jobbade på skolor som inte hade ett mobilförbud hade uppfattningen att ett mobilförbud skulle vara en fruktbar förebyggande insats.

Vi har mobilförbud på vår skola. Ser vi dom ha den så tar vi den ifrån dom. De får lämna in den på morgonen när de kommer och hämta ut den efter sista lektionen...//...nu ser jag att dom är mer sociala med varandra. Dom tittar på varandra när dom pratar...(R3).

I citatet framgår att skolkuratoren ser positiva aspekter av ett mobilförbud men beskriver vidare att problemet med kränkningar och mobbning på sociala medier inte försvinner för att de har mobilförbud i skolan. Kränkningar på nätet förflyttar sig istället till hemmet där ungdomarna har sin mobiltelefon och sedan kan kränkningarna fortsätta in i skolan. Samma skolkurator

upplever att kränkningarna är mindre synliga nu när de har ett förbud än vad det var innan när eleverna fick ha mobiltelefonen på rasterna. Trots att alla skolkuratorer hade en bild av att mobilförbud skulle leda till en positiv inverkan på kränkningar som sker på sociala medier visar R6 att det inte alltid leder till att problemet minskas på skolan.

... och sen det som vi också har problem med det är ju datorerna, det digitala som har kommit mer och mer där mycket av kränkningarna sker på hangouts, som är skolans, när dom använder g-mail. Som man egentligen använder inom skolan, till sin undervisning och till att maila lärare och allting sånt. Men där har dom kränkt varandra (R6).

På R6 skola har de mobilförbud som kommer utifrån att eleverna kränkt varandra på sociala medier under skoltid. Här har problemet inte upphört utan snarare förflyttats till den internetplattform som skolan använder sig av för att kommunicera med eleverna. Det har där utvecklats till att ungdomarna även kränker sina lärare därigenom under lektionstid. Kränkningarna som sker beskriver skolkuratoren som att de är synliga eftersom de görs på skolans internetplattform, därav går de att följa upp vem som skrivit vad och därmed även göra en kränkingsanmälan. Skolkuratoren betonar att hen alltid markerar för eleverna vad som inte är okej och att kränkningar följs upp med en kränkingsanmälan där de arbetar med att förändra elevens beteende. Att kränkningarna förflyttade sig från mobiltelefonerna till skolans internetplattform är i likhet med det Juvonen och Gross (2008:502) poängterar, att det inte är internet i sig som är orsaken till att det sker utan det är beteendet hos ungdomarna som behöver arbetas med.

Flertalet av skolkuratorerna uppger att de vid terminsstarten delas ut elevenkäter med frågor om olika skolrelaterade problemområden, där frågan om kränkningar på sociala medier ofta ingår. Enkäten lägger sedan en grund för vad skolkuratoren och skolan kommer att fokusera sitt förebyggande arbete på, i likabehandlingsplanen.

...hur ser den här elevenkäten som eleverna svarat på, hur ser det ut? Och sen bygger vi nästa års fokusområde på det. Så det är därför vi har kommit fram till det här med rätten att vara sig själv. Det är därför vi har jobbat med det för att vi har sett att vi har haft mycket kränkningar (R6).

Det som också framkommer som en övergripande form av förebyggande arbete av skolkuratorerna och skolan är att jobba med värdegrund och hur eleverna genom sömn, mat och

mindre stress ska få en lugnare tillvaro. Det omfattar då skärmtid i det arbetet och hur man använder sig av skärmarna på ett bra sätt. Skolkuratorerna beskriver också att en viktig punkt är att jobba med eleverna och deras relationer till varandra och till andra människor. Om de har goda relationer kan det i slutändan resultera i att de är mindre elaka vid varandra och då även på sociala medier. En skolkurator beskriver ett arbete tillsammans med en skolpsykolog inom kommunen för att ta fram ett eget program. Programmet är inte direkt kopplat till kränkningar och mobbning som sker på sociala medier. Men det handlar om vilka faktorer som får människor att må bra i grunden och har goda relationer och är vänliga mot varandra. På så sätt spelar det enligt skolkuratoren ingen roll om det är på skolgården eller på sociala medier.

...vår förhoppning är då ju att börja tidigt att vi ska kunna främja och kunna förebygga att problemen ens uppstår eller att man åtminstone kan fånga det mycket tidigare och att eleverna ska få verktyg och strategier att kunna ja men att kunna lära känna sig själv bättre och hitta hur man kan förebygga att, att det blir jobbigt... (R5).

En annan skolkurator beskriver ett förebyggande arbete genom att hen håller i en lektion om etik och moral under vad skolan kallar "elevens val". Där lyfter skolkuratoren att hen har möjlighet att ta upp och prata om kränkningar på sociala medier och allas lika värde med eleverna som väljer just den lektionen.

...att jag faktiskt får ha elevens val, att vi har den grejen, det är ett steg i, vi är den enda skolan i kommunen som har det. Där eleverna själva får ställa frågor, vad dom vill prata om, vad är ni intresserade av?...//...vi pratar om alla dom här grejerna som inte riktigt finns utrymme i vanliga fall men som behöver lyftas. Man behöver prata om det (R2).

Arbetet som skolkuratorerna genomför liknar det som Paolini (2018:1ff) lyfter som viktigt, att stärka eleverna genom att utbilda dem i nätmobbning och att på så sätt hjälpa dem att hantera situationer som uppstår. Samt att stärka klimatet på skolan så att det är naturligt för eleverna att berätta när man blir utsatt för kränkningar på sociala medier. Beran, Dittrick & Nordahl (2013:396f) menar att skolkuratorer innehar kunskap om olika metoder som är fruktbara för att lära eleverna att hantera sociala medier och nätmobbning. Dock framkommer det i alla intervjuer att skolkuratorer kan forma och själva bestämma och avgöra hur pass mycket de använder av sin kunskap för att arbeta med det förebyggande. R2 som håller i egna lektioner, R5 som tillsammans med skolpsykologen tar fram ett nytt program ger oss en bild av att deras handlingsutrymme är ganska stort. Det framkommer att skolkuratorerna har stort ansvar över

att själv inhämta kunskap och metoder som de anser vara fruktbara. Som socionom i skolan innehar de ett stort handlingsutrymme då de är vad Lipsky (2010:xif) nämner som en gräsrotsbyråkrat. Trots detta handlingsutrymme ger ett flertal skolkuratorer en bild av att de hade velat göra ännu mer. Men på grund av bland annat tidsbrist och resursbrist hinner de inte med allting som de skulle ha velat göra. Alla skolkuratorer beskriver att det aldrig går att göra för mycket förebyggande arbete. Detta dilemma kan förstås utifrån Lipskys (ibid.) resonemang att trots att en gräsrotsbyråkrat har ett intresse av och en intuition för att göra ett bra arbete och hjälpa individerna hen jobbar med, så finns det inte alltid resurser till att utföra det samt att det ofta finns oklara riktlinjer att förhålla sig till.

...jag jobbar bara 87.5% och har 700 elever på min tjänst. Så jag har ju inte så många minuter att lägga på varje elev eller vad jag ska säga. Så att på det sättet såklart i den bästa av världar så hade jag bara jobbat på högstadiet och varit här hela veckan så hade jag kunnat jobba mycket mer ute i klass kanske och mycket mer förebyggande och främjande (R5).

Citatet belyser hur komplext det kan vara att räcka till som en ensam skolkurator. Men skolkuratorerna anpassar sina resurser till det arbete de behöver utföra. Men som citatet beskriver så ger det inte skolkuratoren möjligheten att arbeta individanpassat i det förebyggande arbetet såsom gräsrotsbyråkrats arbete egentligen är. Ifall det skulle uppkomma många kränkningssituationer samtidigt skulle skolkuratoren heller inte ha möjlighet till att jobba individanpassat då hen är ensam skolkurator med en begränsad tid. Risken att ha begränsade resurser och anpassa dessa till sitt arbete är att det sker en förskjutning från individen i centrum till gruppen istället (Lipsky 2010:xif).

De flesta skolkuratorer ger en beskrivning av att de arbetar på exakt samma sätt oberoende om det har skett en kränkning på sociala medier eller om det har skett i det verkliga livet i skolan. Skolkuratorerna uppger att när en kränkning sker och de eller någon annan som jobbar på skolan får vetskap om det så ska en kränkingsanmälan upprättas. Vi kan se att skolkuratorerna upplever dokumentation som en viktig del i det åtgärdande arbetet och att kränkingsanmälningar görs. I skollagen framkommer det enbart att om en individ som jobbar på skolan får kännedom att en kränkning har skett i samband med verksamheten är denne skyldig att anmäla till rektorn. Men att det skiljer sig åt i vem som har huvudansvaret att göra den skriftliga anmälan. I grunden ser dock ärendegången för det åtgärdande arbetet lika ut på de olika skolorna. Det som sen också skiljer sig bland skolkuratorerna är vem som innehar ansvaret att utföra det åtgärdande arbetet. En skolkurator beskriver att hen är den som har

ansvaret för att skriva kränkningssanmälningarna men det är inte hen som sedan utreder vad som har hänt utan det är en behandlingspedagog och en elevkoordinator. Skolkuratorns roll blir att erbjuda kuratorssamtal till alla inblandade och göra uppföljningar.

...sen rapporterar de tillbaka till mig (de som utreder) så jag kan, vi följer ärendet i olika steg: utredning, åtgärder och uppföljning, lite så. Så jag hela tiden är inkopplad i ärendet för att kunna skicka in uppföljningar och sådär. Sen erbjuds givetvis alla inblandade kuratorssamtal - stöd. Det kan ju både, det kan alla behöva. Så då kan jag bli inkopplad på grund av det men inte i utredande syfte så. Sen när ärendet är klart så skickas det tillbaka till vår rektor. Han godkänner, men sen måste det godkännas inne på barn och utbildningsnämnden också, att dom tycker att vi har jobbat med det på rätt sätt. Sen när dom har godkänt det då är ärendet avslutat (R2).

Den ärendegång som citatet beskriver är den gången som alla skolkuratorer måste förhålla sig till enligt skollagen. Dock skiljer det sig i vilka åtgärder som de väljer att sätta in. Skolkuratorerna uppger att det har att göra med vilken typ av problematik det är, hur omfattande kränkningen eller mobbningen är samt hur pass mycket historik det finns om just de specifika eleverna. Samtalsstöd till både den utsatta och den som utsätter är någonting som alla skolkuratorer har som åtgärd vid en kränkning. En av skolkuratorerna utmärkte sig på åtgärder då de i kommunen hade ett detaljerat åtgärdsprogram som innefattar ett antal steg, desto värre kränkningar och upprepande beteende resulterar i att andra myndigheter såsom polis och socialtjänst kopplas in. Vid det sista steget finns konsekvensen avstängning i en period för den som utsätter. Skolkuratoren beskriver dock att hen upplever detta program som bristfällig för de elever som inte ändrar sitt beteende, trots åtgärdande insatser.

Det jag vill säga bara som jag tycker är väldigt sorgligt det är ju det här att efter sista steget finns ingenting. Så att vad gör vi med dom eleverna som inte slutar fastän dom kanske har blivit avstängda, fastän dom haft hemundervisning? (R6)

Citatet visar på komplexiteten i skolkuratorns arbete då riktlinjerna tar slut, när de har använt alla verktyg och strategier de innehar utifrån elevens problematik men att de ändå inte får rätt på elevens beteende. Samhällets men också vårdnadshavarnas förväntningar på vad skolan ska åstadkomma med sina åtgärder för dessa elever kan vara svåra att leva upp till (Lipsky 2010:45f).

Kollaboration

Kränkande behandling på sociala medier beskrivs övergripande av skolkuratorer som en problematik som är svår att komma till rätta med utifrån att det krävs ett samarbete med föräldrar, lärare och annan personal som finns kring ungdomarna på skolan. Men även med andra myndigheter såsom socialtjänst, polis och BUP (barn-och ungdomspsykiatri). Det är ett flertal skolkuratorer som lyfter vikten av ett samarbete med ungdomarnas vårdnadshavare för att kunna arbeta förebyggande och åtgärdande på ett fruktbart sätt.

...jag tycker att skola och föräldrar måste samarbeta kring allt egentligen. Vi gör vår del, dom gör sin del och sen får vi göra liksom, får alla vara beredda på att ta ett steg ut...//...det måste göras mer, det måste finnas bättre bryggor mellan vårdnadshavare och skola. Och skolan och föräldrarna är lika mycket ansvariga för att det finns ett samarbete (R6).

Citatet visar hur en skolkurator beskriver hur viktigt hen upplever det är med ett bra samarbete med vårdnadshavarna till ungdomarna. Samma skolkurator beskriver svårigheter i att samarbeta med vårdnadshavarna då hens upplevelse är att vårdnadshavarna ser det som att skolan ska sköta sitt i skolan och vårdnadshavarna ska sköta sitt hemma med ungdomarna. Detta fenomen kan ses utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet (Berger & Luckmann 1967:17f) då vi kan förstå det som att ungdomarna befinner sig i en annan social verklighet än sina föräldrar, som de skapar genom de sociala processerna de har i olika kontexter såsom bland annat hemmet, skolan och sociala medier. Utifrån detta kan det skapas en svårighet för deras föräldrar att sätta sig in i och få en förståelse kring. Även Sulers (2004:302) förklaring kan ge en förståelse kring ungdomars olika verkligheter då de på sociala medier har en möjlighet att skilja på vem de är där och vem de är i det verkliga livet. Genom att kunna frånga sina normala normer och moral på sociala medier släpps ungdomars hämningar och det kan leda till att de inte kan koppla ihop vad de skriver på sociala medier med den fysiska verkligheten.

Förutom ett bra samarbete med vårdnadshavare så beskriver skolkuratorer att ett bra samarbete inom personalen och andra myndigheter som en förutsättning för att arbeta dels förebyggande, dels åtgärdande med ungdomars utsatthet på sociala medier.

Så det är ett gemensamt arbete, alla ska ta ansvar för detta. Sen är det klart att det kanske ligger lite mer på mig och dom behandlingspedagoger, vi har specialpedagoger också sånt på skolan...//...Alla elever är vårt gemensamma ansvar och det är vi överens

om på skolan också. Det är skönt och där är rektor med på att det är allas ansvar och så (R2).

Skolkuratoren belyser också att både hen och övrig personal på skolan ser närheten till eleverna som en av de viktiga faktorerna i arbetet. Alla som arbetar på skolan är ute bland elever och sitter inte enbart inne på ett personalrum. Närhet kan vi även se andra skolkuratorer beskriva genom bland annat att de har en öppen dörr in till sitt kontor så att elever kan komma dit när de vill utan att behöva känna att det skulle vara något konstigt prata. Skolkuratorer ger även en beskrivning av att alla professioner måste jobba nära och i samförstånd med varandra både i det förebyggande och åtgärdande arbetet. Arbetskollegors stöd och att ha en bra arbetsgrupp med ett bra samarbete och en gemensam strävan för samma mål har en positiv inverkan på skolkuratorns arbetsroll och kan således i förlängningen utmyнна i att arbetsbördan upplevs som lättare och arbetsmoralen tenderar att vara högre då (Lipsky 2010:45f). En skolkurator beskriver just detta samarbete mellan professionerna som en viktig del i det förebyggande arbetet. Det är inte bara med de professioner som jobbar på skolan utan också professioner utanför skolan där de jobbar tillsammans med ett program som innefattar förebyggande arbete kring kränkningar och mobbning på sociala medier.

...även pratar när vi är ute i klasserna med eleverna om detta men även då med vårdnadshavare och det är också ett samarbete med polis och fritid som är med i det. Så när vi har föräldramöte så har vi med vår kommunpolis och så har vi med chefen för fritid här i kommunen. Så att, där blir ju också det här litegrann gränsöverskridande samarbetet eftersom inte allting sker i skolan utan det även sker på fritiden och att kunna fånga upp trender och tendenser och ta hjälp utav vårdnadshavare också i att finnas och att dom också ska förstå litegrann vad det här gör med våra ungdomar (R5).

Skolkuratoren i citatet ger en beskrivning av att hen ser ett gränsöverskridande samarbete som viktigt för att nå fram till föräldrar och då i slutändan förhoppningsvis till ungdomarna. I både det förebyggande och det åtgärdande arbetet är ett samarbete med ungdomarnas familjer viktigt i skolkuratorns roll menar Paolini (2018:1ff). Även Beran, Ditrick och Nordahl (2013:396f) menar också att det är fruktbart att skolkuratorer har ett samarbete med ungdomarnas föräldrar. Det gränsöverskridande samarbetet kan ses som något skolkuratoren verkar för i sitt handlingsutrymme samt utifrån att det är något som kan genomföras då lagen ger ett stort handlingsutrymme för skolkuratorerna i att bedriva det förebyggande arbetet. Likt Lipskys (2010:xif) resonemang om att vagt formulerade mål och riktlinjer bidrar till att gräsrotsbyråkraten handlar utifrån sitt eget omdöme. Likaså kan syftet med samarbetet ses

utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv som att det gränsöverskridande samarbetet blir ett försök i att föräldrar och ungdomar kan närma sig varandras sociala verklighet och uppfattning (Burr 2015:9f).

Kunskapslucka

Av alla skolkuratorer framkommer det mer eller mindre att det finns svårigheter i att det inte finns givna konkreta riktlinjer när det gäller arbetsmetoder i det förebyggande arbetet med kränkningar och mobbning som sker på nätet. Enligt skollagen kapitel 6 ska alla skolor ha en utarbetad plan för de åtgärder som behövs för att förhindra och förebygga kränkningar och mobbning. Det framkommer ingenting om att skolorna behöver inkludera förebyggande åtgärder gällande när kränkningarna och mobbningen sker på nätet och då sociala medier.

...skolverket har ju inte reglerat det tydligt i lagtexten eller i deras rekommendation eller styrdokument. Och det gör ju att vi ligger ju alltid steget efter. Nej, jag måste nog säga lite besviket mot mig själv, vilket kanske inte är ovanligt att de flesta skolor att man har inte en jättebra utarbetad plan hur man agerar, men man agerar på samma sätt att en kränkning på sociala medier är lika allvarligt som att jag skulle säga någonting dumt face-to-face... (R1).

Ur citatet framgår att skolan inte har en specifik plan för just kränkningar på sociala medier, vilket är i linje med vad flera andra skolkuratorer uppger. De flesta skolkuratorerna uppger att de inte har någon specifik plan för det förebyggande arbetet kring det som sker på nätet. Men alla skolor har det inbakat mer eller mindre i den vanliga planen som de har en skyldighet att upprätta. De skolkuratorer som upplever en större problematik gällande kränkningar och mobbning på sociala medier har en mer omfattande del i planen som tar upp detta. De arbetar även mer förebyggande än de skolor där skolkuratorerna inte upplever att problematiken är omfattande.

Men nu heter den 'plan mot kränkning och diskriminerande behandling' den görs varje år. Och där la vi till det är nog tre eller fyra år sen vi la till sociala medier, att det handlar inte bara om hot och kränkningar IRL (i verkliga livet), utan att det handlar om sånt som händer på sociala medier också (R2).

Samma skolkurator beskriver att de på skolan tidigare haft större problem med kränkningar på sociala medier men efter att de lade till sociala medier i sin plan mot kränkande behandling och då började jobba med förebyggande upplever skolkuratoren att problemen minskat. I linje med

Berger & Luckmann (1967:21f) perspektiv kan det ses utifrån att ens verklighet och kunskaper formas och skapas i sociala processer i den kontext man befinner sig i.

Genomsyrande i vår empiri är att ingen av skolkuratorerna har någon direkt kopplad utbildning gällande ungdomars utsatthet på sociala medier eller inom det förebyggande och åtgärdande arbetet i ämnet. Flera skolkuratorer beskriver att de har någon form av utbildning eller gått kurser kring mobbning men då gällande mobbning som sker i skolan i det verkliga livet. En egen kunskapsinhämtning är något som flera skolkuratorer beskriver som ett måste för att ha en möjlighet att hänga med i utvecklingen då det inte finns någon riktlinje eller förväntning på dem att de ska inneha kunskap om just kränkningar och mobbning som sker på sociala medier. Detta kan ses som att de använder sig av sitt handlingsutrymme när det inte finns någon klar riktlinje (Lipsky 2010:43f). Här ger en skolkurator en bild av att om hen inte hade haft intresse i ämnet så hade hon inte läst på och då hade hens kunskaper varit mindre.

Inte utbildning nej. Inte mer än den, det man själv väljer att läsa in sig på. Alltså så, för att man har ett intresse av det. Inget annat (R2).

En del av det svåra i att arbeta med ungdomars utsatthet på sociala medier och då med det förebyggande och åtgärdande arbetet kring det, är att skolkuratorerna själva saknar kunskaper inom ämnet då de upplever att samhället är i ständig förändring gällande teknik. Flera skolkuratorer beskriver hur de själva trots en ringa ålder inte växte upp med att mobiltelefon och sociala medier var en lika stor del av deras sociala verklighet som det är för ungdomar idag. Flera skolkuratorer beskriver även att en svårighet är att viss social media idag är uppbyggd så att det som skrivs eller de bilder och filmer som skickas försvinner efter att när mottagaren öppnat meddelandet.

Jag tror att det är svårt för oss också för att sätta oss in i det. För att det fanns inte sociala medier på det sättet när vi gick i högstadiet. När kom Lunarstorm? Var det när jag gick på gymnasiet eller? Ja det var ju det som fanns liksom. Så det var, jag tror det är jättesvårt för oss att sätta oss in i grejen. Det blir ett glapp, så det tekniska glappet är jättestort. Och där tror jag att det är, nä men som sagt jag tror det är så mycket vi missar, så mycket vi inte får höra talas om (R2).

Skolkuratorerna lever i en annan kontext än vad ungdomarna gör vilket de beskriver som en svårighet till att kunna komma åt problematiken och beteendet på sociala medier. Vad som är verklighet för skolkuratorerna behöver inte vara den verklighet som ungdomarna lever i. Utifrån

ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan kunskapsglappet tolkas som att beroende på hur skolkuratorerna och ungdomarna uppfattar deras verklighet har de olika kunskaper om kontextbundna ämnet och således finns ingen absolut sanning (Burr 2015:9f). Skolkuratorers bristande kunskaper inom den sociala kontexten kan förstås utifrån att skolkuratorer har en annan bakgrund, alltså en annan social kontext än dagens ungdomar, då sociala medier inte var en allmäntagen sak i deras uppväxt, vilket kan bidra till att skolkuratorer inte har samma kunskap om den sociala verkligheten som ungdomarna lever i.

Skolkuratorer beskriver att föräldrar har en stor roll inte enbart i samarbetet med skolan utan även i att vara delaktiga i ungdomarnas liv på nätet. Flertalet skolkuratorer beskriver att de upplever att den största andelen föräldrar saknar den kunskap och förståelse kring hur viktig deras roll som föräldrar är i att förebygga nätkränkningar och nätmobbning.

På högstadiet så upplever jag att man kanske mer börjat släppa på det och att man kanske inte riktigt har den kollen eller kunskapen eller förståelsen riktigt för vad sina barn gör (R5).

Skolkuratoren för en diskussion om att hen upplever att föräldrar tenderar till att ha mer koll på vad deras barn gör på mobiltelefonen under mellanstadiet men att när barnen kommer upp i åldern så verkar föräldrarna släppa på kollen. Skolkuratoren menar även att föräldrarna saknar den kunskap som ungdomar innehar om sociala medier och kan således inte ha den strikta kollen. Flera skolkuratorer beskriver att en viktig faktor för att barn inte ska bli utsatta eller utsätta på nätet är att föräldrar och barn har en god och ärlig relation med varandra. Detta för att med en god relation kan det skapa en trygghet för barnen att vara öppna och ärliga med vad de gör på sociala medier.

Så har man en uppbyggd god relation till sina barn om sociala medier, datoranvändning eller spel så tänker jag att det inte borde vara ett problem och föräldrar borde kunna axla den rollen lite bättre. Vi skulle ju inte acceptera om dom drar hem droger. Vi vet ju riskerna med internettid och skärmtid, inte att förväxlas med charmig tid (R1).

Juvoenen och Gross (2008:502) studie visade dock på att 90% av ungdomarna inte skulle berätta för sina föräldrar om de blivit utsatta för nätkränkning eller nätmobbning, detta på grund av rädsla för att få konsekvenser och det i form av minskat mobilanvändande. Nilan et al. (2015:10) bekräftar detta och menar att ungdomarna tenderar att vilja lösa problemen själva och ser det som att de problemen hör till ungdomskulturen idag - som de behöver lära sig att

leva med. Det ger en tyngd i vad skolkuratorerna resonerat kring vikten av att vårdnadshavare har en god relation med sina barn.

Skolkuratorer beskriver genomgående att barn och ungdomar inte kan hantera nätet, vilket visar sig då nätkränkningar och nätmobbning uppdagas. Att berätta för någon vuxen har varit något som skolkuratorer beskrivit som viktigt, att barnen ska veta att skolkuratorerna finns där. Flera skolkuratorer beskriver att de upplever det som att barn i mellanstadiet kommer när de behöver hjälp i en situation. Men i högstadiet syns det inte på samma sätt, vilket en skolkurator resonerar kring kan bero på att eleverna blir bättre på att dölja det eller helt enkelt vill klara ut det själva som en del av deras mognadsprocess. Flera skolkuratorer menar att det är svårt att få vetskap om vad ungdomarna egentligen gör på nätet.

...de e ju ett problem just att jag tror ju inte att vi ser ens toppen av isberget. Det sker ju jättemycket som vi inte får höra talas om (R2).

Avslutande diskussion

I detta kapitel kommer vi presentera en diskussion utifrån kunskapsläget, perspektiv och begrepp samt vår insamlade empiri som vi redovisade i analys och resultatkapitlet. Diskussionen har sin grund i studiens syfte och frågeställningar. Syftet med vår studie har varit att undersöka hur skolkuratorer upplever och framställer ungdomars utsatthet på sociala medier samt skolans förebyggande och åtgärdande arbete vid kränkande behandling eller mobbning på sociala medier. Kapitlet avslutas med ett avsnitt där vi för fram våra tankar kring framtida forskning inom ämnet.

Ungdomars utsatthet på sociala medier

När ungdomar befinner sig på sociala medier tenderar klimatet att bli hårdare dem sinsemellan samt acceptansen för vad man accepterar att bli utsatt för ökar. Skolkuratorerna beskriver att sociala medier är den verklighet som ungdomarna lever i idag och användningen ökar bara mer och mer. Skolkuratorerna upplever och framställer att kränkning på sociala medier är som en förlängd arm till den vanliga mobbningen. Om en ungdom blir utsatt för kränkning eller mobbning i skolan är det högst troligt att utsattheten följer med ungdomen hem, men då via sociala medier. Således blir utsatta ungdomar aldrig fria från sin utsatthet. Den beskrivning som skolkuratorerna ger av ungdomars utsatthet på sociala medier visar oss en svårighet utifrån att sociala medier är den största delen av ungdomarnas liv, det är där de skapar sitt sociala kapital och status vilket Juvonen och Gross (2008) beskriver i sin studie. Utifrån det och utifrån vad skolkuratorerna har beskrivit kan vi bara tänka på hur mycket av ungdomarnas utsatthet vi inte har tillgång till att se vilket vi tänker gör det svårt för skolkuratorerna att beskriva hela bilden av ungdomars utsatthet på sociala medier.

Förebyggande arbete

Oklara och icke existerande riktlinjer är något som skolkuratorerna beskriver och upplever som en av de största svårigheterna i att kunna arbeta förebyggande kring att ungdomar blir utsatta för kränkande behandling och mobbning på sociala medier. Kurser och utbildningar som skolkuratorerna har gått kring mobbning har inte varit direkt kopplat till just sociala medier vilket gör att det uppkommer svårigheter i arbetet då det inte är metoder som är anpassat för det. Ingen av skolorna som skolkuratorerna arbetar på har någon direkt utarbetad plan för hur de ska arbeta förebyggande utan de flesta har integrerat sociala medier som en punkt i planen. Vi förstår det som att de skolkuratorer som upplever och beskriver att skolan har problem med

kränkningar och mobbning på sociala medier tenderar att ha mer utarbetade planer och tenderar också till att arbeta mer förebyggande kring det. Mobilförbud är någonting som framkommit att vissa skolor har som ett steg i det förebyggande arbetet. På skolor som inte har mobilförbud har skolkuratorer resonerat kring det som ett steg i det förebyggande arbetet. Ett fullgott förebyggande arbete är dock inte ett mobilförbud, då vi sett exempel på att nätkränkningarna kan förflytta sig till skoldatorerna. Det som vi uppfattar skolkuratorerna beskriver som det mest fruktbara i ett förebyggande arbete är att arbeta med värdegrundsfrågor och lära ut om de basala behoven som ungdomar behöver såsom sömn, mat och mindre stress och begränsad skärmtid och hur man använder sig av skärmen på rätt sätt. Det handlar också om att skapa goda relationer mellan eleverna men också att föräldrar skapar goda relationer till sina barn.

Det som utmärker sig bland skolkuratorernas förebyggande arbetet är att arbetet skiljer sig åt i hur det ser ut och hur pass stor del de arbetar förebyggande. Vi tolkar och förstår som att skolkuratorerna innehar ett stort handlingsutrymme i sin profession på skolan till att utforma arbetet och inhämta kunskaper beroende på hur stort intresse och hur stort de upplever att problemet. Samarbete med andra professioner på skolan och utanför skolan tycks vara något som skolkuratorer upplever som en stor del i att deras förebyggande arbete ska ge resultat. Teknikglapp och kunskapsluckor gör arbetet komplext och vi ser att utifrån skolkuratorers intresse för ämnet så tenderar de ha inhämtat olika mycket kunskap och gått olika mycket kurser. Forskning och studier som gjorts kring nätmobbning ger olika resultat vilket vi tänker delvis kan bero på att studierna är gjorda olika år och tekniken har gått framåt ofantligt mycket de senaste 15 åren. Det kan ge en förståelse till varför skolkuratorerna upplever svårigheter kring att hänga med i utvecklingen och inhämta de kunskaper som behövs då tekniken ändras konstant.

Åtgärdande arbete

I skolkuratorernas åtgärdande arbete kan vi se att de beskriver att de arbetar på samma sätt oberoende hur kränkningen har skett, gången i åtgärdsarbetet ser likadan ut vare sig kränkningen har skett på sociala medier eller i form av fysisk mobbning. Vem som ansvarar för att skriva en kränkingsanmälan och sedan utredningen som görs skiljer sig från de olika skolorna. Men det åtgärdande arbetet som alla skolkuratorerna beskriver att de har är samtal både med den utsatta och den som utsätter. Här kan vi också se att de som har större problem med kränkningar på sociala medier är också de som har kunnat beskriva vilka åtgärder de har i

det åtgärdande arbetet. Skolor som har mindre problem tenderar till att beskriva åtgärdande likt vanliga kränkningar medan skolor som har större problem ger en mer detaljerad bild av vad de använder sig av för strategier och verktyg. Även i det åtgärdande arbetet mellan professioner både på och utanför skolan, samt med föräldrar beskrivs vara fruktbart då det är en del i ungdomarnas tillvaro. Svårigheterna beskrivs dyka upp när både samarbetet inte fungerar tillfredsställande men också när åtgärderna tar slut, när det inte finns något mer verktyg i deras verktygslåda - vad gör man då? Här tänker vi att oklara riktlinjer och lagar återigen ställer till det för skolkuratorer och skolan. Trots att skolkuratoren innehar ett stort handlingsutrymme för att forma både det förebyggande och åtgärdande arbetet så är inte resurserna oändliga.

Framtida forskning

Vår studies omfattning är sex skolkuratorers beskrivning av hur de upplever och beskriver ungdomars utsatthet på nätet. Studien omfattar även deras och skolan förebyggande och åtgärdande arbete gällande ungdomar som utsätter eller har blivit utsatta för kränkande behandling eller mobbning på sociala medier. För att säga något mer generellt om skolkuratorers beskrivning och problemets omfattning hade fler studier med fler respondenter varit givande. Det hade även varit intressant om studier hade gjorts kring hur ungdomarna själva upplever och beskriver utsattheten.

Referenslista

Beran, Tanya, Crystal J. Dittrock & Jennifer Nordahl (2013) Psychological Impact of Cyber-Bullying: Implications for School Counsellors. *Canadian Journal of Counselling and Psychotherapy*, 47 (3): 383-402.

Berger, Peter L. & Thomas Luckmann (1967). *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. New York: Anchor books. [Elektronisk resurs]
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/lund/reader.action?docID=1804796&ppg=1> [Hämtad 20-12-07]

Axell, Sofia (2019). *Hot och kränkningar på internet [Elektronisk resurs]*. Brå, Brottsförebyggande rådet.
https://www.bra.se/download/18.62c6cfa2166eca5d70e5198e/1567147447163/2019_Hot_och_krankningar_pa_internet.pdf [Hämtad 2020-11-16]

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3:e uppl. Stockholm: Liber.

Burr, Vivien (2015). *Social constructionism*. 3:e uppl. London: Routledge.

Dunkels, Elza (2018). *Vad gör unga på nätet?* 3:e uppl. Malmö: Gleerups Utbildning.

Dunkels, Elza (2013) Vad är särskilt med kränkningar på nätet? I: Skolverket (red) *Kränkningar i skolan - analyser av problem och lösningar*. Stockholm: Skolverket.

Enochsson, Ann-Britt & Fredrik Olin (2007) Trakasserier och mobbning på den virtuella arenan. I: Christina Thors (red.) *Utstött: en bok om mobbning*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2015) Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson, (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2:a uppl. Stockholm: Liber.

Friends (2017) *Friends nätrapport*. Stockholm: PrintR.

Heinemann, Peter-Paul (1972) *MOBBNING - Gruppvåld bland barn och vuxna*. Stockholm: Aronzon-Lundin AB.

Hellfeldt, Karin, Björn Johansson & Odd Lindberg (2014) Mobbning och social stöd från lärare och klasskamrater: En longitudinell studie av barns erfarenheter av mobbning. *Sociologi idag*. 44 (4): 79-104.

Hinduja, Sameer & Justin W. Patchin (2019) Connecting Adolescent Suicide to the Severity of Bullying and Cyberbullying. *Journal of School Violence*. 18 (3): 333–346.

Internetstiftelsen (2020) Vad är nätmobbning? <https://internetstiftelsen.se/guide/motverka-natmobbing/vad-ar-natmobbing/> [Hämtad 2020-11-16]

Juvonen, Jaana & Elisheva F. Gross (2008). 'Extending the School Grounds? – Bullying Experiences in Cyberspace'. *Journal of School Health*. 78 (9): 496–505.

Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3:e uppl. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Anna (2010) Mobbning: ett tidsbundet socialt problem? *Socialvetenskaplig tidskrift* 17 (2): 134–148.

Lind, Rolf (2019). *Vidga vetandet: teori, metod och argumentation i samhällsvetenskapliga undersökningar*. 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur.

Lindberg, Odd (2007) Skammen är det värsta. I: Christina Thors (Red). *Utstött- en bok om mobbning*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.

Lipsky, Michael (2010) *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation.

E Moore Sophie, Rosanna E Norman, Shuichi Suetani, Hannah J Thomas, Peter D Sly & James G Scott (2017) Consequences of Bullying Victimization in Childhood and Adolescence: A Systematic Review and Meta-Analysis. *World J Psychiatr* 7 (1): 60–76.

Nationalencyklopedin (2020) *Sociala medier*.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/sociala-medier>[Hämtad 20-11-16].

Nilan, Pam, Haley Burgess, Mitchell Hobbs, Steven Threadgold & Wendy Alexander (2015) Youth, Social Media, and Cyberbullying Among Australian Youth: “Sick Friends”. *Social Media + Society* 1: 1-12.

Paolini, Allison (2018) Cyberbullying: role of the school counselor in mitigating the silent killer epidemic. *International Journal of Educational Technology*. 5 (1): 1-8.

Patchin Justin W. & Sameer Hinduja (2010). 'Cyberbullying and Self-Esteem'. *Journal of School Health* 80 (12): 615-621.

SFS 2008:567 Diskrimineringslag

SFS 2010:800 Skollag

Skolverket (2020a) *Kränkningar och mobbning på sociala medier och internet*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och-utvarderingar/forskning/krankningar-och-mobbning-pa-internet-och-sociala-medier> [Hämtad 20-10-16]

Skolverket (2020b) *Elevhälsa*.<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/elevhalsa> [Hämtad 20-10-16]

Skolverket (2020c) *Kränkande behandling, mobbning och diskriminering*.
<https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/krankande-behandling-mobbning-och-diskriminering> [Hämtad 20-11-16]

Skolverket (2020d) *Skollagen och förordningar*. <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/skollagen-och-forordningar#h-Skollagen> [Hämtad 20-11-16]

Slonje, Robert (2011). *The Nature of Cyberbullying in Swedish Schools: Processes, Feelings of Remorse by Bullies, Impact on Victims and Age – and Gender Differences*. Doktorsavhandling. London: Goldsmiths, University of London.

Socialstyrelsen (2016) *Vägledning för elevhälsan*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Statens medieråd (2019) *Ungas anmälningar av hat och hot på sociala medier 2019*. Stockholm: Statens Medieråd.

Suleer, John (2004). The Online Disinhibition Effect. *Cyberpsychology & Behavior*. 7 (3): 321–326.

UMO (2020) *Vad är mobbning?*
<https://www.umo.se/vald-och-krankningar/mobbning/vad-ar-mobbning/> [Hämtad 20-10-16]

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. [Hämtad 2020-11-20]
<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Qing, Li (2007) Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology* 23 (4): 435–454.

Bilagor

Bilaga 1: Informationsbrev

20-11-09

Hej,

Vi är två studenter från Lunds universitet som just nu läser termin sex på socionomprogrammet. I skrivande stund arbetar vi med vår kandidatuppsats. Vårt syfte med studien är att undersöka hur skolkuratorer upplever och beskriver sitt arbete gällande ungdomar som utsätter eller blir utsatta för kränkande behandling eller mobbning på sociala medier.

För att studien ska bli genomförbar behöver vi din hjälp med att delta i en intervju. Intervjun kommer att ta cirka 30–40 minuter att genomföra. På grund av rådande omständigheter gällande Covid-19 är inte fysiska möten möjliga, därför kommer intervjuerna att hållas digitalt via Zoom.

Ert deltagande är helt frivilligt och du kan närsomhelst avbryta intervjun. För att kunna genomföra studien på ett lätt och smidigt vis har vi för avsikt att spela in denne. Det kommer endast att vara vi två som kommer ta del av det inspelade materialet samt att du kommer att vara helt anonym. Den inspelade filen kommer efter uppsatsens godkännande raderas.

Då vi har en begränsad tid på oss för studien är vi beroende av ditt deltagande och hoppas att du kan finna en liten lucka för oss. Vi ämnar utföra intervjuerna under veckorna 47–49. Har ni några frågor angående studien är ni välkomna att kontakta oss eller vår handledare på Lunds universitet, Maria Söderberg via mejl maria.soderberg@soch.lu.se

Tack på förhand!

Jean Hansen
07XXXXXX
je3557ha-s@student.lu.se

Vanja Nilsson
07XXXXXX
va4034ni-s@student.lu.se

Bilaga 2: Intervjuguide

Vårt syfte med studien är att undersöka hur skolkuratorer upplever och beskriver sitt arbete gällande ungdomar som utsätter eller blir utsatta för kränkande behandling eller mobbning på sociala medier. Du kommer att vara helt anonym i vårt arbete. Du kan närsomhelst avbryta om du skulle vilja.

Bakgrundsfrågor

- Utbildning – vidareutbildning
- Hur länge har du varit skolkurator?
- Hur länge har du arbetat på nuvarande skola?
- Vilka är dina huvudsakliga arbetsuppgifter som skolkurator?
- Har du som skolkurator fått någon utbildning i mobbningsarbete?

Orienteringsfrågor (Ungdomars utsatthet på sociala medier)

- Är det tillåtet att använda mobiltelefonen på skoltid?
- Märker du av att eleverna använder sig av sociala medier?
- Har du varit med om att det förekommer mobbning och kränkningar på sociala medier på skolan?
- Kan du ge något exempel på en situation där det har förekommit?
- Hur får du vetskap om att en elev blir utsatt på sociala medier?
- Kan du se någon koppling mellan de som blir utsatta för ”vanlig” fysisk mobbning och nätmobbning?
- Vad skulle du säga är skillnaden mellan ”vanlig” fysisk mobbning och nätmobbning?
- Vad har du sett för konsekvenser av nätmobbning?

Förebyggande arbete

Enligt skollagen 6 kapitlet 7 och 8 §§ ska skolan ha en utarbetad plan för en översikt av de åtgärder som behövs för att förhindra och förebygga kränkande behandling. Men det framkommer dock ingen information specifikt vad gällande kränkningar som sker på sociala medier och internet.

- Har skolan du arbetar på en utarbetad plan mot mobbning och kränkning som tar upp sociala medier/internet?
- Berätta, hur ser den planen ut?
- Vilka jobbar med detta arbete?
- Tycker du att skolans förebyggande arbete är tillräcklig? Vad behövs mer?
- Hur anser du att detta arbete bör se ut?
- Vad är din roll som skolkurator i det förebyggande arbetet?

Åtgärdande

- När det har skett en kränkning eller mobbning på sociala medier, hur har skolan/du agerat då? Vilka åtgärder har vidtagits? Både för den utsatta och den som har utsatt.
- Berätta, kan du ge exempel?
- Finns det något tillfälle då det har gått bra/mindre bra vid en sådan åtgärd?
- Vad är skolkurators roll i sådana situationer?

- Vem har ansvar i att förändra situationen?
- Hur tycker du att det åtgärdande arbetet bör se ut? Har du en annan tanke än vad skolan/du gör idag

Övriga frågor

- Har det hänt någon gång att du eller någon annan på skolan har fått polisanmäla eller orosanmäla till socialtjänsten?
- Berätta gärna, hur gick det till?
- Varför just en anmälan/orosanmälan vid denna händelse?
- Anser du att du har tillräckligt med utbildning/kunskap i ämnet för att kunna utföra din profession på ett sådant sätt som du är nöjd med?
- Finns det något som du hade velat förändra/förbättra gällande det?
- Finns det någonting du tänker behöver eller kan förbättras i både det förebyggande samt det åtgärdande arbetet med mobbning och kränkning på sociala medier?
- Hur tänker du den förbättringen/förändringen ska se ut?
- Ser du några svårigheter när det gäller detta ämne?
- Vilka åsikter har man här på skolan när det gäller förebyggande arbete?
- Vilken effekt tänker du ett förebyggande arbete har generellt?